

RAPORTUL nr. 2

Misiunea de Observare a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018

Perioada de monitorizare: 18 aprilie – 1 mai 2018

Publicat la 3 mai 2018

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX, cu condiția indicării sursei de informație.

Misiunea de Observare a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 este finanțată de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și cofinanțată de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova, pe componenta de monitorizare a discursului instigator la ură și discriminare.

Opiniile exprimate în rapoartele publice ale Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Cuprins

INTRODUCERE	4
METODOLOGIA DE OBSERVARE.....	4
REZUMAT	6
I. CADRUL LEGAL	9
II. ORGANELE ELECTORALE	13
III. CONCURENȚII ELECTORALI	27
IV. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	33
V. DISCURS CARE INSTIGĂ LA URĂ ȘI DISCRIMINARE.....	45
VI. INFORMARE ȘI EDUCAȚIE CIVICĂ.....	47
RECOMANDĂRI	48
ANEXE.....	50

INTRODUCERE

Raportul nr. 2 elaborat în rezultatul activității Misiunii de Observare (MO) Promo-LEX a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 cuprinde perioada de activitate a observatorilor pe termen lung (OTL) între 18 aprilie – 1 mai 2018. Raportarea financiară a concurenților a fost examinată pentru perioada 13 – 27 aprilie 2018.

Alegerile locale noi sunt organizate în vederea alegerii primarilor pentru următoarele șapte localități: mun. Chișinău, mun. Bălți, comuna Leușeni, r. Hîncești, comuna Volovița, r. Soroca, comuna Jora de Mijloc, r. Orhei, satul Nemțeni, r. Hîncești, comuna Pîrlița, r. Ungheni.

Raportul nr. 2 este un raport intermediar, a cărui misiune generală constă în asigurarea îmbunătățirii de ansamblu a procesului electoral în curs de desfășurare. Obiectivele de referință ale raportului intermediar sunt: diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Raportul este elaborat de către echipa centrală a MO Promo-LEX, în baza constatărilor raportate de către OTL din cadrul Misiunii de Observare, cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură pentru funcția de primar, precum și societatea civilă.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele acestui raport sunt formulate recomandări preliminare pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali/participanți la referendum și alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

METODOLOGIA DE OBSERVARE

Misiunea de Observare (MO) Promo-LEX a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coalitiei Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. Asociația Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova (RM), inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

Monitorizarea procesului electoral se efectuează pe durata perioadei electorale de către 8 observatori pe termen lung (OTL) în cele 7 circumscripțiile electorale constituite pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018. În ziua scrutinului, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în fiecare din cele 375 secții de votare (SV) deschise. Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare sunt instruiți în cadrul seminarelor organizate de către Misiunea Promo-LEX și semnează Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună credință și în mod non-partizan. Activitatea tuturor observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

Drept sursă de elaborare a rapoartelor publice ale MO servesc informațiile oficiale și cele publice, precum și rapoartele, inclusiv cele standardizate ale observatorilor, întocmite conform Metodologiei Promo-LEX, în baza vizitelor planificate în fiecare localitate din aria de responsabilitate, vizitelor la organele electorale, precum și a rapoartelor asupra evenimentelor întocmite în afara vizitelor planificate, în cazul în care observatorii constată evenimente cu tentă electorală. În cadrul vizitelor planificate observatorii analizează informația rezultată din discuții, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale.

¹ <https://promolex.md/4689-codul-de-conduita-al-observatorilor-electorali-promo-lex/>

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe foto și video care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, în baza solicitărilor corespunzătoare și în nici un caz la dispoziția concurenților electorali. Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.monitor.md în care orice cetățean poate semnala activități cu tentă electorală. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

MO Promo-LEX este desfășurată în cadrul Programului "Democrație, Transparență și Responsabilitate", finanțat de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Monitorizarea discursului instigator la ură și discriminare este desfășurată în cadrul Proiectului „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova”, finanțat de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în rapoartele publice ale Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

REZUMAT

În perioada 18 aprilie – 1 mai 2018, Misiunea de Observare (MO) Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018 a activat în componența a 8 observatori pe termen lung și a unui coordonator național. Raportul este elaborat în baza informațiilor publice și oficiale, precum și în baza analizei formularelor completate de observatorii Promo-LEX, și anume: a 12 formulare de vizită, a 317 formulare de eveniment și a 9 formulare de monitorizare CECE II și I.

Alegerile sunt organizate în 2 circumscripții electorale de nivelul II și în 5 circumscripții de nivelul I. Conform observatorilor Promo-LEX, pentru funcția de primar pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018 au fost înregistrați 31 concurenți electorali. Dintre aceștia, doar 2 sunt candidați independenți (Grițco Elena - pentru funcția de primar al mun. Bălți și Silvia Radu - pentru funcția de primar general al mun. Chișinău), iar 29 au fost desemnați de către partide politice.

În total, 14 partide politice și-au desemnat candidați. Cei mai mulți candidați, din totalul de 7 posibili, au fost desemnați de PSRM – 6 candidați; urmat de PDM – 5 candidați; PPPDA și PPȘ – 3 candidați; PUN și PRSM – 2 candidați; PPDA, PNL, PVE, PPRM, PPCNM, PL, PAS, PN – câte un candidat. Menționăm că din cei 31 concurenți electorali, 12 au candidat pentru funcția de primar general al mun. Chișinău, iar 8 – pentru cea de primar al mun. Bălți.

Cu privire la cadrul legal ce reglementează alegerile locale noi, reiterăm caracterul de ansamblu explicit al acestuia. În același timp, pe parcursul monitorizării, MO Promo-LEX a identificat următoarele aspecte ce ar fi necesar să fie revizuite de legislator: *interdicția de utilizare a imaginii și simbolisticii organizațiilor internaționale, când, de exemplu, partidele nu ar putea utiliza nici simbolistica familiilor de partide regionale și internaționale din care fac parte; necesitatea ca să fie monitorizate pe perioada campaniei nu doar instituțiile audiovizualului ce s-au obligat să reflecte campania, ci și cele care s-au angajat că nu vor reflecta; necesitatea de a atrage o mai mare atenție asupra conținutului Statutelor partidelor și conformității acțiunilor candidaților cu prevederile acestora.*

În vederea organizării și desfășurării alegerilor locale noi din 20 mai 2018, pe parcursul perioadei monitorizate CEC a adoptat 10 hotărâri ce au vizat: confirmarea diferitor categorii de reprezentanți ai concurenților electorali (trezorieri și reprezentant cu drept de vot consultativ); modificarea componenței organelor electorale inferioare; acreditarea observatorilor naționali din partea Asociației Obștești „Reprezentanța din Moldova a International Republican Institute din SUA” (9 observatori), Asociația “Promo-LEX” (182 observatori) și internaționali (Ambasada Republicii Italiene); privind rapoartele financiare ale concurenților etc.

MO Promo-LEX apreciază faptul că în perioada monitorizată, potrivit vizitelor efectuate, CECE activau conform graficului de lucru aprobat. De asemenea, specificăm că termenul-limită de constituire a BESV a fost respectat de toate CECE. În activitatea birourilor, în calitate de membri cu drept de vot deliberativ, sunt implicați, conform calculelor Misiunii, un număr de 3801 membri(e), dintre care 72% sunt femei și doar 28% bărbați.

În același timp, atragem atenția asupra unor probleme care țin de activitatea organelor electorale și necesită a fi clarificate, în opinia Promo-LEX. Astfel, *din perspectiva gestionării Registrului de Stat al Alegătorilor (RSA), atenționăm asupra unei dinamici neobișnuite a datelor privind numărul de alegători din circumscripții, care s-au micșorat brusc la data de 31 martie 2018 cu 44 536 de cetățeni, comparativ cu 1 septembrie 2017. De asemenea, atestăm o creștere la fel de bruscă și ciudată a numărului de alegători fără domiciliu/reședință – cu 47 685 alegători. Aceasta în condițiile în care în ultimii 3 ani de monitorizare aceste cifre variau în medie cu 3-5 mii alegători. Reiterăm ideea că, în lipsa unor clarificări plauzibile oficiale, aceste mutații neobișnuite par suspecte în contextul alegerilor parlamentare în baza sistemului electoral mixt.*

Referitori la listele electorale, apreciem micșorarea diferenței raportate la datele din RSA, însă atât timp cât e dificil de identificat o explicație pertinentă a proceselor, natura acestora ridică în continuare

semne de întrebare. *Atragem atenția, de asemenea, asupra faptului că pentru mun. Chișinău, contrar prevederilor cadrului normativ, după referendumul din 19 noiembrie 2017 listele electorale din instanța de judecată așa și nu au fost livrate către registratori , pentru a îmbunătăți conținutul RSA.*

MO Promo-LEX regretă caracterul sistemic al obstrucționării observatorilor Promo-LEX de către CECE nr. 1 Chișinău prin interzicerea efectuării de fotocopii a documentelor electorale din dosarele concurenților electorali sau de oferire a copiilor acestora, cu respectarea legislației privind protejarea datelor cu caracter personal. Abordată per ansamblu, situația se prezintă și mai gravă în contextul lipsei unei practici de aplicare uniformă a prevederilor legale în domeniu, întrucât celelalte CECE au oferit dreptul de a face fotocopii sau singure au livrat copiile necesare. Reiterăm ideea creării unui precedent cu potențial de afectare a integrității procesului electoral, inclusiv în contextul viitoarelor alegeri parlamentare, în special datorită faptului că din punct de vedere legal doar funcționarii electorali și observatorii au acces la aceste documente.

Din totalul de 7 CECE, potrivit monitorilor Promo-LEX, doar la CECE Chișinău au fost depuse sesizări/contestații. În schimb, *din totalul de 5 adresări recepționate, toate 5 au fost remise autorilor pentru a fi depuse conform competenței.*

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 231 de activități de promovare electorală, desfășurate în doar 3 localități: Chișinău – 142 (61,47%), Bălți – 88 (38,10%) și Jora de Mijloc (r. Orhei) – o activitate (0,43%). Cele mai multe activități au fost organizate de PSRM – cel puțin 123 (53,25%); după care urmează PPPDA – 31 activități (13,42%), PN – 19 activități (8,23%) etc. Întâlnirile cu cetățenii constituie cel mai utilizat instrument de promovare (circa 50%), corturile fiind, de asemenea, utilizate într-o manieră activă - 22% de cazuri.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 25 de situații ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative: *10 întâlniri cu alegătorii în incinta grădinițelor organizate în timpul orelor de muncă (2 - PN, 1 - CI Elena Grițco, 7 - PSRM); 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (5 - PSRM, 1 - PPȘ, 1 - PL, 1 - PPPDA); 5 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 - PN, 3 - PSRM); 1 caz de implicare a autorităților publice în activități de campanie electorală a concurenților în timpul orelor de muncă (PUN); 1 caz de implicare neautorizată a concurentului în activitățile Primăriei mun. Chișinău (CI Silvia Radu).*

Constatăm cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii unor personalități de peste hotare, cu implicarea candidaților pentru funcția de primar al mun. Bălți: Arina Spătaru (PPPDA), Nicolai Grigorișin (PN) și Elena Grițco (CI). În cazul concurenților specificați este vorba despre mediatizarea întâlnirii cu Ambasadoarea Germaniei - Julia Monar.

Atragem atenția asupra implicării Președintelui R. Moldova în promovarea electorală a lui Ion Ceban, candidat PSRM, caz ce poate fi calificat drept agitație cu *utilizarea imaginii autorităților publice.*

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm, de asemenea, un caz de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor de identificare înaintate față de materialele publicitare poligrafice și 4 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate.

În primele 2 săptămâni de campanie (13 – 27 aprilie 2018), 6 concurenți electorali au declarat fonduri de campanie de 3 715 140 lei și au efectuat cheltuieli de 3 476 068,46 lei. MO Promo-LEX a constatat un transfer de pe contul curent al PSRM pe contul „Fond electoral” al PSRM în sumă de 955 940 lei și îl califică ca pe o donație din partea unei persoane juridice, astfel semnalând încălcarea limitei donațiilor din partea persoanei juridice.

Ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate – 86%, pentru materiale promoționale – 11%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 2%, pentru utilizarea transportului au fost raportate 2%.

MO Promo-LEX estimează că 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală. Suma totală estimată, neraportată este de cel puțin 672 489 lei, categoria majoră a cheltuielilor neraportate fiind pentru publicitate

stradală și materiale promoționale. Totodată, doar 1 concurent (PPȘ) a indicat cheltuieli pentru conferințe de presă în rețeaua www.privesc.eu, și doar 2 concurenți (PSRM, PPȘ) au indicat cheltuieli de transport. Misiunea a constatat că nici un concurent electoral nu a declarat cheltuieli pentru voluntari, deși 6 dintre aceștia au implicat cel puțin 176 voluntari. Observatorii au mai raportat 3 concerte electorale din partea PPȘ, cheltuielile cărora nu au fost raportate în întregime. Suplimentar, MO Promo-LEX constată că, candidatul de la PPȘ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei a efectuat cheltuieli estimate de cel puțin 114 100 lei pentru concertul de lansare a candidatului, ceea ce indică depășirea plafonului maxim stabilit pentru circumscripția respectivă - 93 504,18 lei.

În perioada 18 aprilie – 1 mai 2018, MO Promo-LEX a continuat monitorizarea cazurilor de discurs instigator la ură și discriminare în mesajele concurenților, precum și a discursurilor sexiste și a altor forme de intoleranță manifestate public. *Reieșind din informațiile colectate, au fost constatate cel puțin 7 cazuri în care concurenții electorali au fost ținta unor astfel de mesaje și două cazuri în care concurenții au generat aceste discursuri.*

Referindu-ne la concurenți care au fost afectați de diferite forme de intoleranță, avem în vedere 4 politicieni. *Cel mai afectat de mesaje care instigă la ură și discriminare este Andrei Năstase, candidatul PPPDA la funcția de primar general al Chișinăului (în 4 cazuri din 7), urmat de Valeriu Munteanu, Ion Ceban și Silvia Radu (câte 1 caz fiecare).*

De cealaltă parte, Valeriu Munteanu, candidatul PL la funcția de primar general al mun. Chișinău, în 2 cazuri a utilizat discursuri ce instigă la ură și promovează stereotipurile legate de vârstă.

MO Promo-LEX constată un interes sporit din partea radiodifuzorilor pentru campania electorală din 20 mai 2018. Circa 40,82% (40 din 98) dintre instituțiile audiovizualului au declarat că vor reflecta campania electorală, dintre care 19 au declarat că vor organiza dezbateri electorale.

I. CADRUL LEGAL

În Raportul nr. 2 atragem atenția asupra următoarelor aspecte problematice ale implementării legislației electorale care reglementează campania electorală a alegerilor locale noi din 20 mai 2018 :

- *posibilitatea de interpretare extensivă a prevederilor legale ce țin de utilizarea imaginii și simbolisticii organizațiilor internaționale, situațiile în care partidele nu ar putea utiliza, de exemplu, în campania electorală simbolistica familiilor de partide regionale și internaționale din care fac parte, , întrucât apartenența respectivă este un argument în plus pentru imaginea partidului, care ar putea influența decizia alegătorului;*
- *necesitatea, în opinia Misiunii, de a modifica legislația și cadrul normativ în domeniul monitorizării reflectării campaniei electorale, astfel încât autoritatea cu atribuții de reglementare în domeniu – Consiliul Coordonator al Audiovizualului să monitorizeze în mod plener gradul de respectare a angajamentelor tuturor instituțiilor ce au posibilitate de reflectare a unei campanii electorale anumite, atât cei care se angajează că vor reflecta, cât și cei care se angajează că nu vor reflecta campania;*
- *MO Promo-LEX solicită atât partidelor, cât și autorităților publice cu atribuții în domeniul înregistrării și monitorizării societăților necomerciale de a atrage o mai mare atenție asupra conținutului Statutelor partidelor și conformității acțiunilor candidaților cu prevederile acestora.*

1. Aspecte problematice privind implementarea cadrului legal

1.1. Utilizarea imaginii și simbolisticii unor organizații internaționale sau personalități oficiale

Prevederile Codului electoral limitează, preponderent, într-o manieră foarte cuprinzătoare, pe alocuri chiar generalizatoare, posibilitățile de desfășurare a agitației electorale de către concurenți cu implicarea actorilor din exteriorul țării. Avem situația în care prevederile cu caracter limitativ pot fi interpretate extrem de extensiv.

Este vorba de art. 52 din Codul electoral care, pe de o parte, la aliniatul (3) stabilește că se interzice concurenților electorali să implice sub orice formă în acțiunile de agitație electorală persoanele care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova.

De cealaltă parte, este vorba despre prevederile alin. (8) care stabilesc că nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. Se interzice combinarea de culori și/sau sunete care invocă simboluri naționale ale Republicii Moldova ori ale altui stat, utilizarea materialelor în care apar personalități istorice ale Republicii Moldova sau de peste hotare, simbolistica unor state străine sau organizații internaționale, sau imaginea unor persoane oficiale străine.

În opinia MO Promo-LEX, interdicțiile stabilite la aliniatul (8) pot fi interpretate într-o manieră foarte extensivă care pot duce chiar la situații de natură îndoielnică, îndeosebi cu referință la presupusele imixțiuni de peste hotare. De exemplu, dacă partidul care este concurent electoral, fiind membru al unei familii de partide regionale sau internaționale, folosește în materialele de agitație electorală simbolistica acestora, poate oare aceasta să fie considerată o încălcare a prevederilor legale? Prin interpretare extensivă, putem vorbi de simbolistica unor organizații internaționale care cade sub incidența aliniatului (8) al art. 52 din Codul electoral. De cealaltă parte, faptul că ești membru sau afiliat al unei familii regionale sau internaționale de partide, poate fi tratat drept un merit, un exemplu de recunoaștere a calității partidului din exterior și, prin urmare, un argument în promovarea electorală a formațiunii în calitate de concurent.

În concluzie, considerăm că legislatorul trebuie să revadă conținutul interdicțiilor respective, astfel încât acestea să fie mai nuanțate și să țină cont de subtilitățile exprimate mai sus, dar și cadrul general ce reglementează libertatea de exprimare.

1.2. Monitorizarea de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) a instituțiilor audiovizualului care au declarat că nu vor reflecta campania electorală

În conformitate cu metodologia de observare utilizată, MO Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018 nu monitorizează modul de reflectare a scrutinului de către mass-media. Totuși, în contextul unei analize a legislației și a documentelor de politici ale CCA în ceea ce privește monitorizarea modului de reflectare a campaniei electorale de către instituțiile audiovizualului, considerăm că atât legislatorul, cât și autoritatea cu atribuții de reglementare în domeniu trebuie să intervină pentru a clarifica o situație potențial problematică.

Potrivit „Concepției privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018 de către instituțiile audiovizualului din Republica Moldova”², radiodifuzorii care vor reflecta campania electorală vor depune la CCA o declarație privind politica editorială pentru campania electorală, iar cei care nu vor reflecta campania electorală înștiințează în scris CCA despre acest fapt.

Dacă în cazul instituțiilor media ce vor reflecta campania electorală mecanismele de monitorizare și raportare sunt descrise într-o manieră detaliată, mai multe incertitudini există în cazul radiodifuzorilor care declarativ nu vor reflecta campania. Or, nu există nici o siguranță privind respectarea angajamentelor de către aceștia, mai ales în lipsa unor obligații de raportare și algoritmi de monitorizare strict prescriși în actele normative.

În acest sens, considerăm că este binevenită modificarea normei legale și a actelor legislative în vederea asigurării unei monitorizări plene a radiodifuzorilor, prin utilizarea acelorași instrumente metodologice, a gradului de respectare a angajamentelor de către toate instituțiile care au posibilitate de reflectare a unei campanii electorale anumite. Să își asume obligații toți radiodifuzorii, atât cei care se angajează că vor reflecta, cât și cei care se angajează că nu vor reflecta campania.

Mai mult, au fost constatate situații în care radiodifuzori care au declarat că nu vor reflecta campania electorală au organizat emisiuni, inclusiv dezbateri cu reprezentanți ai concurenților electorali.

1.3. Respectarea prevederilor legale și statutare privind depunerea procesului-verbal al ședinței organului central sau teritorial al partidului privind desemnarea candidatului

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au constatat cel puțin două cazuri care au scos în prim-plan subiectul interpretabilității și rolului anumitor prevederi statutare în înregistrarea și activitatea candidaților desemnați de partide. Avem în vedere situația candidatului Andrei Munteanu, desemnat de PSP pentru funcția de primar general al mun. Chișinău și a cărui înregistrare a fost refuzată de CECE, inclusiv din motive de nerespectare a prevederilor statutare. Al doilea caz se referă la candidatul Alexandr Roșco înregistrat pentru funcția de primar general din partea PPCNM și care nu își poate deschide cont "Fond electoral", din aceleași motive de interpretabilitate a prevederilor statutare ale partidului. Ambele cazuri vor fi reflectate în capitolele de profil din cadrul Raportului nr. 2.

Contextual, MO Promo-LEX a decis examinarea gradului de respectare de către partidele politice a prevederilor legale și statutare în ceea ce privește conformitatea emitentului procesului-verbal depus în demersul de înregistrare al concurentului cu dispozițiile statutare ale acestora.

Amintim că, potrivit art. 49 alin. (1), lit. a) din Codul electoral pentru înregistrarea candidaților, consiliilor electorale de circumscripție li se prezintă personal de către candidat procesul-verbal al ședinței organului central sau teritorial al partidului, privind desemnarea candidatului (listei de candidați întocmite conform prevederilor art. 85, 86 și 137).

² Decizia CCA nr. 8/47 din 26 martie 2018. <http://cca.md/files/Referendum%202017/D.%208-47%20din%2026.03.2018%20-%20Cu%20privire%20la%20aprobarea%20Concep%C8%9Biei%20privind%20reflectarea%20campaniei%20electorale%20la%20alegerile%20locale%20noi%20%281%29.pdf>

Subiectul este relevant, de asemenea, din perspectiva limitării accesului la dosarele concurenților de către CECE nr. 1 Chișinău. Or, observatorii Promo-LEX nu au avut posibilitatea de a face fotocopii sau de a obține copii ale proceselor-verbale ale organelor de partid privind desemnarea candidaților. A fost posibilă doar luarea de notițe, fapt ce a îngreunat procesul de prelucrare a informației și a multiplicat riscurile de interpretare greșită a datelor în cazul unic al circumscripției Chișinău. În același timp, celelalte CECE, fără excepții, au oferit copii ale documentelor solicitate, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal.

Au fost examinate exclusiv dosarele candidaților înregistrați în baza demersurilor partidelor, în număr de 29 (a se vedea Anexa 1). O remarcă generală cu privire la conformitatea conținutului proceselor-verbale cu prevederile statutare se referă la faptul că majoritatea Statutelor partidelor specifică că un anumit organ (de regulă, organizația locală sau teritorială) propune candidaturi și altul (de regulă, organul național) le aprobă. În acest context, procesul-verbal depus de către partide, în opinia MO Promo-LEX, trebuie să conțină ambele tipuri de informație.

O altă remarcă de natură comună: anumiți concurenți au fost înregistrați nu în baza proceselor-verbale, ci a extraselor din acestea. În opinia noastră, trebuie să existe o practică uniformă și clară în acest sens. Îndeosebi, observația este plauzibilă dacă ne referim la efortul depus de candidații independenți care nu se pot înregistra în baza unui proces-verbal, ci trebuie să colecteze semnături.

Din totalul dosarelor examinate, am identificat 5 cazuri ce pot fi calificate drept interpretabile în ceea ce privește organizație de partid cu atribuții în desemnarea candidaților. Or, apar întrebări privind conformitatea calității de subiect cu drept de desemnare a candidatului, în baza proceselor-verbale depuse în urma ședințelor organelor de partid desfășurate, cu prevederile statutare în domeniu.

În concluzie, datele prezentate în Tabelul nr. 1 indică asupra următoarelor cazuri ce necesită clarificare, în opinia Promo-LEX, din perspectiva problematicii analizate: Vasile Costiuc (candidat PPDA pentru funcția de primar general mun. Chișinău); Valeriu Munteanu (candidat PL pentru funcția de primar general mun. Chișinău); Alexandru Mîțu (candidat PRSM pentru funcția de primar general mun. Chișinău); Oleg Topolnițki (candidat PRSM pentru funcția de primar mun. Bălți); Galina Andriuța (candidat PPPDA pentru funcția de primar al c. Pîrlița, r. Ungheni).

Tabelul nr. 1. Situații interpretabile privind organizația de partid ce a desemnat candidații
(*de jure vs. de facto*)

Nr.	Candidat / Partid politic ³	Organul central sau teritorial al partidului prin ședința căruia a fost desemnat candidat, conform Procesului-verbal prezentat la CECE	Organul central sau teritorial al partidului prin ședința căruia trebuie să fie candidat, conform Statutului	Comentarii Promo-LEX
mun. Chișinău				
1.	Vasile Costiuc / PPDA	Consiliul Politic Național al Partidului Politic „Democrația Acasă”	Biroul Permanent Central Art. 55 lit. e) – Consiliul politic teritorial al mun. Chișinău "Propune spre aprobare / modificare Biroului Permanent Central listele candidaților în alegerile locale la funcția de consilier municipal, inclusiv candidatul la funcția de Primar General" și Art. 92 lit. o) – Biroul Permanent Național" Îndeplinește orice alte atribuții prevăzute în prezentul Statut" ⁴ .	În Statut nu este prevăzut expres organul cu drept de desemnare, din care cauză am dedus acest lucru prin cumularea prevederilor citate.

³ Sunt analizate datele doar în baza dosarelor concurenților desemnați de partide.

⁴ Statutul PPDA <http://p-da.md/docx/STATUTUL.pdf>

2.	Valeriu Munteanu / PL	Biroul Politic al Partidului Liberal	Consiliul Republican "aprobă, la propunerea Biroului Politic, candidaturile la funcții în stat (Președinte al Parlamentului Republicii Moldova, Președinte al Republicii Moldova, Prim-ministru al Republicii Moldova, Primar General al municipiului Chișinău); ⁵ "	În cazul dat, Biroul politic este organul ce propune, iar aprobarea se face de către Consiliul republican. Prin urmare, în opinia Promo-LEX, procesul-verbal urma să fie de la ședința Consiliului Republican, cu anexarea extrasului de la ședința Biroului politic.
3.	Mîțu Alexandru / PRSM	Consiliul Național al Partidului Ruso-Slavean din Moldova	Biroul Politic Nu este prevăzut expres, dar la art. 47 este stabilit că Consiliul organizației teritoriale înaintează spre aprobare Biroului Politic candidaturile pentru funcții electice în UAT de nivelul II ⁶	Potrivit Statutului, Consiliul organizației teritoriale este organul ce propune, iar aprobarea se face de către Biroului Politic. În varianta disponibilă a Statutului (limba rusă) nu am identificat nici o informație despre faptul că anume Consiliul Național are dreptul de desemnare.
mun. Bălți				
4.	Oleg Topolnițki / PRSM	Consiliul Național al Partidului Ruso-Slavean din Moldova	Biroul Politic Nu este prevăzut expres, dar la art. 47 este stabilit că Consiliul organizației teritoriale înaintează spre aprobare Biroului Politic candidaturile pentru funcții electice în UAT de nivelul II	(același comentariu ca la candidatul PRSM, Mîțu Alexandru)
c. Pîrlița, r. Ungheni				
5.	Galina Andriuța / PPPDA	Organizația Locală din comuna Pîrlița a Partidului Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"	Consiliul organizației teritoriale "aprobă/modifică, la propunerea Biroului Politic al organizației, listele candidaților din numele Partidului pentru funcțiile de primari și consilieri în cadrul autorităților publice locale de nivelul întâi și doi, care vor participa la alegeri locale"	MO Promo-LEX a identificat o discrepanță între datele despre Procesul-verbal indicat în Demersul de înregistrare și Procesul-verbal depus. Or, în Demers este menționată Organizația teritorială, în timp ce în Proces este indicată organizația locală.

⁵ Statutul PL, art. 53 lit. o) <http://pl.md/slidepageview.php?l=ro&idc=629&t=/Documente/Statutul-PL&>

⁶ Statutul PRSM (variantea rusă) <http://prsm.md/ustav/>

II. ORGANELE ELECTORALE

În vederea organizării și desfășurării alegerilor locale noi din 20 mai 2018, pe parcursul perioadei monitorizate, CEC a adoptat 10 hotărâri ce au asigurat respectarea Programului calendaristic. MO Promo-LEX apreciază faptul că în perioada monitorizată, potrivit vizitelor efectuate, CECE activau conform graficului de lucru aprobat. De asemenea, specificăm că termenul-limită de constituire a BESV a fost respectat de toate CECE. În activitatea birourilor, în calitate de membri cu drept de vot deliberativ, sunt implicați, conform calculelor Misiunii, un număr de 3801 membri(e), dintre care 72% sunt femei și doar 28% - bărbați.

În același timp, atragem atenția asupra unor probleme care țin de activitatea organelor electorale și necesită a fi clarificate, în opinia Promo-LEX. Astfel, din perspectiva gestionării Registrului de Stat al Alegătorilor (RSA), atenționăm asupra unei dinamici neobișnuite a datelor privind numărul de alegători din circumscripții, care la data de 31 martie 2018 s-au micșorat brusc cu 44 536 de cetățeni, comparativ cu 1 septembrie 2017. De asemenea, atestăm o creștere la fel de bruscă și ciudată a numărului de alegători fără domiciliu/reședință – cu 47 685 alegători. Aceasta în condițiile în care în ultimii 3 ani de monitorizare aceste cifre variaua în medie cu 3-5 mii alegători.

Referitor la listele electorale, apreciem micșorarea diferenței raportate la datele din RSA. Atragem atenția, însă, asupra faptului că pentru mun. Chișinău, contrar prevederilor cadrului normativ, după referendumul din 19 noiembrie 2017 listele electorale așa și nu au fost livrate din instanța de judecată către registratori.

MO Promo-LEX regretă caracterul sistemic al obstrucționării observatorilor Promo-LEX de către CECE nr. 1 Chișinău prin interzicerea efectuării de fotocopii a documentelor electorale din dosarele concurenților electoral sau de oferire a copiilor acestora, cu respectarea legislației privind protejarea datelor cu caracter personal. Abordată per ansamblu, situația se prezintă și mai gravă în contextul lipsei unei practici uniforme de aplicare a prevederilor legale în domeniu. Or, celelalte CECE fie au oferit dreptul de a face fotocopii, fie au pus singure la dispoziție copiile necesare. În special, atragem atenția asupra faptului că din punct de vedere legal doar funcționarii electorali și observatorii au acces la aceste documente.

2.1. Activități ale Comisiei Electorale Centrale

2.1.1. Hotărâri ale CEC. Prezentare generală

În vederea organizării alegerilor locale noi din 20 mai 2018, în perioada 18 aprilie – 1 mai 2018, CEC a adoptat 10 hotărâri, după cum urmează: confirmarea persoanei responsabile de finanțe (trezorerul) din partea Partidului Politic „Casa Noastră – Moldova”; confirmarea reprezentantului cu drept de vot consultativ (PN) în cadrul CEC și persoanelor responsabile de finanțe (trezorerul) din partea PN și PL; modificarea componenței CECE Leușeni (Hîncești) și Jora de Mijloc (Orhei); acreditarea observatorilor naționali (Asociația Obștească „Reprezentanța din Moldova a International Republican Institute din SUA”, Asociația „Promo-LEX”) și internaționali (Ambasada Republicii Italiene); privind rapoartele financiare ale concurenților electorali la situația din 13 aprilie 2018 și, respectiv, 20 aprilie 2018.

2.1.2. Circulare CEC

În perioada monitorizată, CEC a emis și publicat 2 circulare. Ambele au fost difuzate la 19 aprilie 2018, fiind adresate atât organelor electorale, cât și administrațiilor publice locale, dar dezvoltând unul și același principiu: asigurarea transparenței procesului decizional din cadrul consiliilor electorale de circumscripții.

Circulara nr. CEC 8/2205 este adresată consiliilor electorale de circumscripție și specifică mijloacele puse la dispoziție de către APL pentru publicarea hotărârilor CECE, inclusiv a listei integrale a candidaților: pagini web ale APL, panouri informative, ziare locale etc. Suplimentar, prin circulara nr.

CEC 8/2206, autoritatea electorală solicită punerea la dispoziția organelor electorale inferioare de către autoritățile publice locale a mijloacelor de aducere la cunoștința publică a hotărârilor.

Circularele au fost difuzate în aceeași zi cu publicarea Raportului nr. 1 al MO Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018, în conținutul căruia Misiunea a specificat că CECE nr.1 Chișinău obstrucționează accesul la documentația electorală, în speță s-a specificat refuzul de a oferi posibilitatea de realizare a copiilor de pe dosare. Despre rolul acestor circulare s-a menționat și în răspunsul președintei CEC la sesizarea observatorilor Promo-LEX.

Contextual, MO Promo-LEX consideră că circularele nu au reușit să soluționeze problemele privind atitudinea unor organe electorale față de satisfacerea drepturilor legale ale observatorilor de a avea acces și de a face copii de pe toată documentația electorală, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal. Exemplul activității CECE nr. 1 este elocvent. În acest fel, intenția CEC de a nu lăsa loc pentru interpretări în problema dată trebuie să se materializeze prin introducerea de precizări ce nu ar lăsa loc pentru dubii în Regulamentul CEC privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora.

2.1.3. Contestații

Pentru perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat trei contestații depuse la CEC. O contestație a fost respinsă pe motiv că a fost depusă în afara termenului stabilit de art. 72 alin. (1) din Codul electoral. Pentru celelalte 2 nu au fost publicate răspunsuri până în data de 1 mai 2018.

În data de 24 aprilie 2018, în adresa CEC a parvenit o contestație de la cetățeanul Godlevschi Iuri. Prin contestația nr. CEC-9/ALN2018/1 din 24 aprilie 2018, alegătorul a contestat Hotărârea CECE nr. 2 Bălți de înregistrare a Arinei Spătaru în calitate de candidat la funcția de primar al mun. Bălți din partea PPPDA. Motivul invocat de contestatar este modificarea datei desfășurării ședinței organizației teritoriale a PPPDA prin care a fost desemnată candidata. Prin răspunsul său cu nr. CEC-8/2243 din 26 aprilie 2018, autoritatea electorală a refuzat examinarea, invocându-se depășirea termenului de depunere. Suplimentar, s-a invocat faptul că anularea înregistrării unui concurent ține de competența exclusivă a instanței de judecată. Totuși, în textul răspunsului său CEC a mai specificat că s-a adresat către CECE nr. 2 Bălți pentru explicații, iar motivele invocate induc spre natura tehnică a unor erori depistate și corectate la timp.

În context, subliniem practica neuniformă de oferire a copiilor dosarelor concurenților. Dacă în cazul CECE Bălți, un alegător a recepționat copii din dosar, atunci în cazul CECE Chișinău, nici chiar observatorilor nu le este oferită această posibilitate de exercitare a dreptului.

De asemenea, în data de 27 aprilie 2018, în adresa CEC a parvenit o altă contestație, nr. CEC-9ALN2018/2 din partea dlui Andrei Munteanu privind contestarea Hotărârii CECE Chișinău nr. 24 din 25 aprilie 2018, prin care a fost refuzată înregistrarea candidaturii sale din partea Partidului Societății Progresiste pentru funcția de primar general al mun. Chișinău. La data de 1 mai, CEC nu a publicat răspuns la adresarea respectivă.

În aceeași dată de 27 aprilie 2018, în adresa CEC a mai parvenit o contestație, semnată de Valeriu Munteanu, candidat la funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PL, cu nr. CEC-9ALN2018/3. În contestație este vizat concurentul electoral Silvia Radu, iar obiect al contestării servește Hotărârea CECE Chișinău nr. 21 din 24 aprilie 2018 privind înregistrarea concurentului respectiv. Valeriu Munteanu solicită, inclusiv, adoptarea unei hotărâri de către CEC privind constatarea ca fiind neîntemeiată Hotărârea CECE Chișinău nr. 21 din 24 aprilie 2018 și înaintarea unei acțiuni în instanța de judecată în vederea anulării înregistrării concurentului. Motivele invocate se referă, în special, la modalitatea de colectare a semnăturilor în liste de subscripție. La data de 1 mai, CEC nu a publicat răspuns la adresarea respectivă.

2.1.4. Modificarea componenței CECE

La data de 24 aprilie 2018, prin Hotărârea CEC nr. 1560 a fost modificată componența CECE I Leușeni. Astfel, la data de 20 aprilie 2018, Consiliul comunal Leușeni a solicitat înlocuirea a doi reprezentanți desemnați anterior ca membri din motivul demisionării acestora. Concomitent, din același motiv, și PSRM a solicitat înlocuirea unui membru desemnat de partid în același CECE.

În aceeași zi, prin Hotărârea CEC nr. 1561, a fost modificată componența CECE I Jora de Mijloc (Orhei). La data de 20 aprilie 2018, dat fiind demisionarea membrului desemnat anterior, PL a solicitat înlocuirea membrului CECE cu un alt reprezentant al partidului.

2.1.5. Acreditarea observatorilor

Conform art. 68, alin. (4) din Codul Electoral, observatorii din partea asociațiilor obștești calificate din Republica Moldova se acreditează prin hotărârea CEC sau a CECE.

CEC a examinat cereri de acreditare a observatorilor și în acest sens a adoptat 2 hotărâri prin care au fost acreditați 9 observatori naționali din partea Asociației obștești „Reprezentanța din Moldova a International Republican Institute din SUA” și, respectiv, 182 observatori naționali din partea Asociației obștești „Promo-LEX” în vederea monitorizării alegerilor locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018. În total, la data de 1 mai 2018 Asociația Promo-LEX a înregistrat un număr de 288 observatori.

De asemenea, CEC a adoptat o hotărâre prin care a acreditat un observator internațional din partea Ambasadei Republicii Italiene în R.M. pentru alegerile vizate.

2.1.6. Poziția CEC față de cazurile de obstrucționare a activității observatorilor sesizate de către MO Promo-LEX

În cadrul Raportului nr. 1, MO Promo-LEX a sesizat președinta CEC⁷ privind cazurile de obstrucționare, în opinia Promo-LEX, a activității observatorilor naționali de către funcționarii electorali ai CECE nr. 1 Chișinău. Poziția autorității a fost expusă în răspunsul din partea președintei Alina Russu cu numărul de ieșire CEC-8/2214 din 21 aprilie 2018.

În context, apreciem faptul că în urma sesizării s-a asigurat un acces uniform la anumite informații de interes public privind dosarele candidaților (date biografice, hotărârea privind înregistrarea, declarația de avere și interese personale, certificatul eliberat de ANI și apartenența politică). În plus, autoritatea electorală a expediat circulare privind obligativitatea aducerii la cunoștință publică a hotărârilor adoptate de organele electorale.

De principiu, acțiunile realizate de CEC cu referință la alegerile locale noi (când numărul de circumscripții și candidați este unul mic) sunt de natură particulară și soluționează doar anumite probleme ale transparenței activității organelor electorale.

Măsurile întreprinse, însă, nu sunt în măsură să abordeze problema drepturilor observatorilor într-o manieră sistemică și categorică. Spre exemplu, chiar și după acțiunile CEC descrise mai sus, CECE nr. 1 Chișinău a continuat să limiteze accesul observatorilor la dosarele concurenților electorali, prin obstrucționarea expresă a dreptului de a face atât fotocopii, dar și de a recepționa copii de pe acestea.

Cu regret, continuă practica unei interpretări diferențiate a legislației electorale de către organele electorale ce asigură funcționalitatea aceluiași sistem. În context, specificăm că toate celelalte organe electorale la nivel de circumscripții – CECE Bălți și consiliile electorale de circumscripție de nivelul I – au oferit copii ale dosarelor. Și aceasta în condițiile unor alegeri locale noi, cu participarea unui număr mai mic de consilii. Interesantă situație s-ar putea prefigura, pornind de la precedentul respectiv, la alegerile parlamentare, când vor exista un număr cu mult mai mare de organe electorale ce vor fi

⁷ Sesizare înregistrată la CEC cu numărul CEC-7/7455 din 18 aprilie 2018.

obligate să gestioneze sute de dosare ale concurenților electorali. Devine iminentă posibilitatea ca fiecare CECE să interpreteze în mod individual și discreționar una și aceeași normă legală, reieșind din subiectivismul conducerii și capacitățile funcționale de asigurare a transparenței ale organului electoral respectiv. Prin urmare, exemplul CECE Chișinău este un precedent periculos în acest sens.

Potrivit normelor Codului electoral și prevederilor Regulamentelor CEC privind activitatea organelor electorale și a observatorilor, doar funcționarii electorali și observatorii sunt în drept de a “avea acces la toate informațiile cu caracter electoral”. Prin urmare, dacă autoritățile electorale vor continua să obstrucționeze în continuare accesul observatorilor, putem ajunge la situația în care doar funcționarii electorali vor cunoaște conținutul documentației electorale, în cazul dat fiind vorba despre dosarele concurenților, de exemplu.

Ba mai mult, din practica activității CEC, deducem că înșiși membrii organului electoral, sau cel puțin o parte a acestora, pot fi excluși din circuitul informațional intern al autorității. Amintim constatările Promo-LEX de la ședința CEC din 12 martie 2018 pe marginea subiectului dat.⁸ În mod specific, facem referință la refuzul de către majoritatea membrilor Comisiei de a fi introdus pe ordinea de zi a ședinței ordinare a CEC din 24 aprilie 2018 proiectul unei Hotărâri CEC cu privire la stabilirea drepturilor de acces a aplicației "Anticamera on-line" pentru membrii Comisiei Electorale Centrale (a se vedea Anexa 2). În proiect se invocă dreptul membrilor CEC de a lua cunoștință în mod fizic de toate documentele și materialele Comisiei. Or, potrivit autorilor, membrii CEC, organul colegial, nu dispun de o astfel de oportunitate.

Revenind la cazul observatorilor, subliniem că lipsa posibilității de a face copii ale dosarelor concurenților electorali sau, în general, ale documentației electorale, lipsește și de posibilitatea probării sesizărilor din partea observatorilor naționali, în calitate de instrument activ de atenționare și responsabilizare a autorităților electorale.

Semnele de întrebare privind intenția CEC de a urma litera legii în ceea ce privește drepturile garantate ale observatorilor se configurează și mai mult în condițiile în care, cu majoritatea membrilor a fost refuzată, de asemenea, introducerea pe ordinea de zi a ședinței ordinare a CEC din 24 aprilie 2018 a proiectului Hotărârii pentru modificarea și completarea Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora (a se vedea Anexa 3). Prin proiectul dat, autorii au dorit să statueze și în Regulamentul CEC dreptul expres al observatorilor de a realiza fotocopii, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal, de pe toate documentele deținute de organul electoral.

În concluzie, dezaprobam cazurile de obstrucționare de către organele electorale a activității observatorilor și insistăm asupra unei politici uniforme a acestora în respectarea drepturilor observatorilor de acces, inclusiv prin efectuare de fotocopii, la toată documentația electorală, inclusiv și dosarele concurenților. Considerăm că dacă aceste tendințe vor deveni durabile, procesul electoral va fi supus unui risc major de viciere.

2.1.7. Gestionarea Registrului de Stat al Alegătorilor

În Raportul nr. 1, la secțiunea dată am atras atenția asupra diferențelor considerabile și nejustificate, în opinia Asociației, dintre numărul de alegători din RSA și cel din listele electorale de bază generate de acesta în cazul mun. Chișinău, de 18 713 alegători în 2016 și de 17 368 în 2017, precum și de decalajul de 4 214 alegători între datele RSA și listele electorale generate pentru mun. Bălți în alegerile prezidențiale din octombrie-noiembrie 2016. Cu regret, contrar solicitărilor MO Promo-LEX, autoritatea electorală nu a oferit un răspuns oficial pe marginea subiectului dat, nici la momentul publicării Raportului nr. 2.

⁸ Opinia Asociației Promo-LEX privind refuzul de înregistrare a Grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican legislativ adoptat prin Hotărârea CEC nr. 1450 din 12 martie 2018 https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/03/Referendum_grup_initiativa_2_opinie.pdf

În Raportul nr. 2 considerăm necesar de a atrage atenția asupra unor tendințe noi, specifice ultimelor date prezentate în cadrul RSA din 31 martie 2018. Datele Tabelului nr. 1 prezintă evoluția indicatorilor generali pe parcursul anilor 2016 – 2018, iar informația din Tabelul nr. 2 reflectă diferențele deduse în baza acestor indicatori.

Tabelul nr. 1. Dinamica numărului de alegători în baza RSA pe parcursul anilor 2016 - 2018

DATA	31.04.2016 9	13.09.2016 10	31.03.2017 11	01.09.2017 12	31.03.2018 13
TOTAL alegatori pe circumscripții	2848634	2854557	2870500	2873707	2829171
Alegători fără domiciliu / reședință înregistrată ¹⁴	165141	160673	158265	155683	203368
Alegători din UAT din stânga Nistrului și mun. Bender	219325	221842	223880	225971	226486
Total în RSA	3233100	3237072	3252645	3255361	3259025

Câteva concluzii. *Numărul total de alegători din RSA* a crescut continuu pe parcursul perioadei analizate cu un număr de alegători ce a variat între 2 716 și 3 972, cu excepția intervalului 13.09.2016 – 31.03.2017 (perioada post-electorală a alegerilor prezidențiale), când diferența a fost una de 15 573.

De cealaltă parte, *numărul total de alegători pe circumscripții (cu domiciliu și reședință înregistrată)* a crescut doar în perioada 31.04.2016 – 01.09.2017, adică până la începutul implementării sistemului mixt de vot și trasarea circumscripțiilor electorale uninominale. Iar conform informației din RSA, către data de 31 martie 2018 atestăm o descreștere halucinantă, în opinia Promo-LEX. Or, abaterea de la tendința generală înregistrată în ultimii 2 ani este una bruscă și cu valori ieșite din comun – o scădere de 44 536 alegători (Tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2. Diferențe în evaluarea numărului de alegători din RSA pe parcursul anilor 2016 - 2018

PERIOADA	Total în RSA	TOTAL alegatori pe circumscripții	Alegători fără domiciliu / reședință înregistrată	Alegători din UAT din stânga Nistrului și mun. Bender
31.04.2016 – 13.09.2016	+3 972	+5 923	-4 468	+2 517
13.09.2016 – 31.03.2017	+15 573	+15 943	-2 408	+2 038
31.03.2017 – 01.09.2017	+2 716	+3 207	-2 582	+2 091
01.09.2017 – 31.03.2018	+3 664	-44 536 (!)	+47 685 (!)	+515

În paralel, aceeași situație de anormalitate este prezentă și cu privire la *numărul de alegători fără domiciliu/reședință*. Dacă în perioada 31.04.2016 – 01.09.2017 are loc o diminuare treptată cu valori cuprinse între 2 408 și 4 468 alegători, atunci la data de 31 martie 2018 observăm din nou niște cifre care reflectă devieri considerabile – creșterea cu 47 685 alegători.

⁹ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=14669&l=ro>

¹⁰ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=17752&l=ro>

¹¹ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=19677&l=ro>

¹² <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

¹³ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=21770&l=ro>

¹⁴ O parte anumită dintre aceștia se pot afla cu trai permanent în afara țării, însă datele publice accesibile nu permit de a deduce numărul lor exact. În plus, Asociația Promo-LEX reiterează solicitarea ca alegătorii, aflați cu trai permanent în afara țării, să fie incluși în listele electorale de bază elaborate pentru exercitarea votului în secțiile de votare deschise peste hotarele țării.

De fiecare dată, în ceea ce privește subiectul datelor din RSA și a celor din listele electorale, Promo-LEX a solicitat că este de obligația gestionarului de a prezenta explicații pe marginea cazurilor sensibile, în lipsa unui comunicat oficial al autorității electorale, Misiunea vine cu unele interpretări ale tendințelor descrise mai sus.

Astfel, aceste mutații anormale, comparativ cu tendințele anterioare, pot fi determinate de faptul că următoarele alegeri parlamentare (ce pot fi organizate la sfârșitul anului 2018) se vor desfășura conform sistemului electoral mixt, care presupune existența circumscripțiilor uninominale. Prin urmare, pe de o parte, micșorarea numărului de alegători pe circumscripții ar fi posibilă ca urmare a intenției autorităților statului de a încadra numărul de alegători din circumscripțiile uninominale în limitele prevăzute la art. 80 din Codul electoral, și anume – un număr relativ egal de alegători între 55000 și 60000, cu posibilitatea devierii numărului cu maxim 10%. În analizele sale, Asociația Promo-LEX a subliniat că, în dependență de abordarea utilizată, în afara prevederilor legale s-ar afla de la 15 la 30 de circumscripții constituite¹⁵.

De cealaltă parte, creșterea bruscă și substanțială a numărului de alegători fără domiciliu și reședință poate crea o potențială masă de alegători cu posibilitate de realocare nuanțată în ajunul alegerilor parlamentare în anumite circumscripții electorale.

Pentru a clarifica problemele invocate mai sus, reiterăm opinia Promo-LEX, conform căreia CEC să asigure o informare oficială plenară asupra chestiunilor sensibile ce țin de evoluția datelor din RSA.

2.1.8. Listele electorale

Potrivit cadrului legal în vigoare (art. 44, 45, 139), precum și în conformitate cu Programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale noi din data de 20 mai 2018, în perioada de monitorizare încadrată în prezentul Raport, autoritățile electorale urmează să întreprindă următoarele acțiuni:

- încheierea procedurii de actualizare a listelor electorale de către registratori și CEC (până la 24 aprilie, inclusiv);
- transmiterea către APL a listelor electorale de bază, în trei exemplare (până la 27 aprilie);
- transmiterea de către APL la BESV a 2 exemplare ale listelor electorale (până la 29 aprilie).

Întâi de toate, MO Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că nu au fost respectate cerințele regulamentare privind predarea spre păstrare și actualizarea listelor electorale după perioada electorală, cel puțin în cazul municipiului Chișinău. Amintim că, potrivit pct. 46 din Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, instanța de judecată transmite listele electorale, în termen de 10 zile de la confirmarea legalității alegerilor, registratorilor pentru operarea modificărilor și actualizarea datelor în RSA. În urma interviuării registratorilor de către observatorii Promo-LEX, s-a stabilit că această procedură nu s-a realizat.

Misiunea insistă asupra faptului că listele electorale de la referendumul din 19 noiembrie 2017 și, în special, cele suplimentare, ar fi fost foarte utile pentru operarea de modificări în RSA, ceea ce ar permite sporirea calității acestuia. Considerăm că CEC, în calitate de autoritate electorală principală și cu statut permanent, era obligată să monitorizeze predarea către registratori a listelor electorale.

În altă ordine de idei, apreciem faptul că în data de 26 aprilie 2018, CEC a publicat pe pagina sa oficială anunțul privind demararea tipăririi listelor electorale de bază pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018 (a se vedea Anexa 4). Anunțul este însoțit de prezentarea numărului de alegători incluși în listele electorale de bază și de mențiunea că acestea, în conformitate cu art. 44 din Codul Electoral, au fost

¹⁵ ANALIZA Promo-LEX privind potențiale aspecte problematice și eventuale efecte ale constituirii circumscripțiilor uninominale în condițiile prevederilor legale actuale https://promolex.md/wp-content/uploads/2017/11/1-Analiza-circumscripții_EA_23.11.17.pdf

Întocmite în baza Registrului de stat al alegătorilor și cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază ori își au reședința pe teritoriul unei secții de votare (a se vedea Anexa 4 și Tabelul nr. 3).

Conform datelor din Anexa 5, se observă că în cazul alegerilor locale noi din 20 mai 2018 deja nu se constată un decalaj atât de mare între numărul de alegători din listele electorale de bază și cel din RSA, în baza circumscripțiilor Chișinău (825 alegători) și Bălți (879 alegători), fapt ce poate fi considerat doar unul pozitiv. Totuși, în condițiile transferului masiv din categoria de alegători "cu domiciliu/reședință" în cea "fără domiciliu/reședință" semnalat în secțiunea precedentă, procesele necesită a fi clarificate.

Tabelul nr. 3. Numărul de alegători din listele electorale de bază (2018/2016)

Circumscripția	Număr alegători în listele electorale de bază	
	Alegeri locale noi, 20 mai 2018	Alegeri prezidențiale, 30 octombrie 2016
Chișinău	631.625	624 473
Bălți	104.412	104.569
Leușeni, Hîncești	1.857	1.855
Nemțeni, Hîncești	1487	1.500
Jora de Mijloc, Orhei	3.277	3.328
Volovița, Soroca	1.642	1.627
Pîrlița, Ungheni	4.375	4.394
TOTAL	748.675	741.746

O altă concluzie, în baza datelor din Tabelul nr. 3, este că, între scrutinul prezidențial din 30 octombrie 2016 și cel local din 20 mai 2018, numărul de alegători din liste nu a variat mult. Cea mai semnificativă diferență se observă în cazul circumscripției Chișinău, unde numărul de alegători a crescut cu 7 152 de cetățeni cu drept de vot. Aceasta în condițiile în care, conform datelor din RSA, numărul alegătorilor din mun. Chișinău s-a micșorat în perioada vizată cu 10 736 alegători (a se vedea Anexa 5).

2.1.9. Instruirea funcționarilor electorali

Pentru perioada 23 aprilie – 3 mai 2018 Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) a anunțat recepționarea solicitărilor din partea concurenților electorali în vederea desfășurării instruirilor pentru reprezentanții cu drept de vot consultativ, persoane de încredere și observatori din partea concurenților electorali. Această activitate cuprinde seminarele de instruire realizate la sediul CICDE cu o durată de 3 ore în intervalul 8 - 18 mai 2018.

2.2. Activitatea Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorală de nivelul I și II

2.2.1. Respectarea programului de lucru

În perioada 18 aprilie – 1 mai 2018, cu excepția zilelor de odihnă, observatorii Promo-LEX au efectuat câte o vizită la fiecare din cele 7 CECE I și II. Urmare a acestor vizite, s-a constatat că organele electorale activau conform graficului de lucru aprobat.

2.2.2. Obstrucționarea continuă de către CECE nr. 1 mun. Chișinău a activității observatorilor Promo-LEX

În textul Raportului nr. 1 al MO Promo-LEX a alegerilor locale noi am atenționat asupra comportamentului specific al CECE nr. 1 Chișinău, care, spre deosebire de alte CECE, nu au permis realizarea de copii ale dosarelor concurenților electorali, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal.

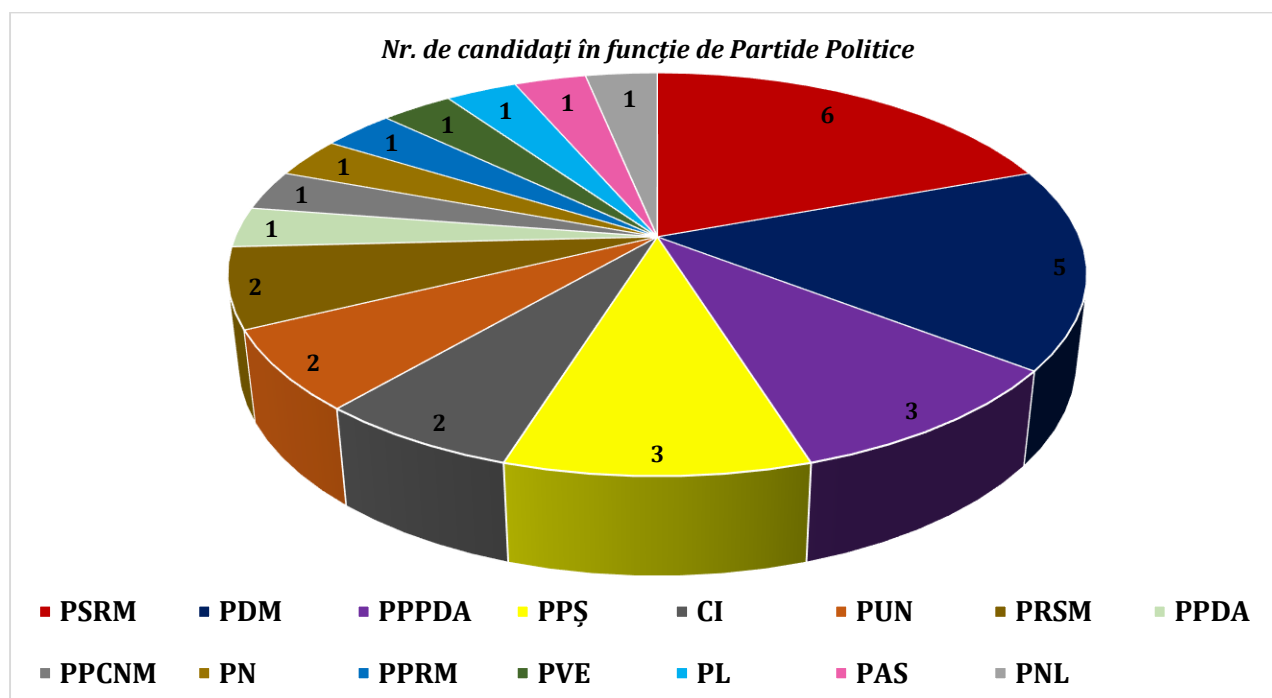
Pe parcursul perioadei de monitorizare specifică Raportului nr. 2, comportamentul membrilor CECE Chișinău a fost de aceeași manieră. Astfel, în data de 26 aprilie 2018, observatoarea Promo-LEX Maria Cazacu, a fost refuzată repetat, în exercitarea dreptului asigurat de legislația electorală de a obține de la CECE nr. 1 Chișinău a copiilor dosarelor concurenților electorali, cu omiterea tuturor datelor cu caracter personal. La solicitarea observatorului, secretarul CECE Miron Vitalie a refuzat satisfacerea dreptului de a obține copii, permițând doar studierea la fața locului a dosarelor.

Reiterăm îngrijorarea față de lipsa unei aplicări uniforme a prevederilor art. 68 alin. (5) din Codul electoral cu privire la faptul că "observatorii au acces la toate informațiile cu caracter electoral, [...] ei pot efectua filmări foto și video cu înștiințarea președintelui organului electoral [...]". Considerăm că suntem martorii unui precedent cu potențial de afectare a integrității procesului electoral, atât în contextul alegerilor locale din 20 mai 2018, cât și, în special, în contextul viitoarelor alegeri parlamentare.

2.2.3. Înregistrarea concurenților pentru alegerile locale noi

Conform observatorilor Promo-LEX, pentru funcția de primar pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018 au fost înregistrați 31 concurenți electorali. Dintre aceștia, 2 sunt candidați independenți (Grițco Elena - pentru funcția de primar al mun. Bălți și Silvia Radu - pentru funcția de primar general al mun. Chișinău), iar 29 - au fost desemnați de către partide politice (a se vedea Graficul nr. 1 și Tabelul nr. 4). Menționăm că din cei 31 concurenți electorali, 12 au candidat pentru funcția de primar al mun. Chișinău, iar 8 – pentru cea a mun. Bălți.

Graficul nr. 1

Cei mai mulți candidați au fost desemnați de PSRM – 6 candidați (în majoritatea CECE, fără CECE I Pîrlița), urmat de PDM – 5 candidați (în toate cele 5 CECE I) și PPPDA – 3 candidați (Chișinău, Bălți și Pîrlița).

Tabelul nr. 4. Concurenții la funcția de primar la alegerile locale noi

<i>N/O</i>	<i>Concurentul electoral</i>	<i>Apartenența politică</i>	<i>Localitatea</i>
1.	Costiuc Vasile	Partidul Politic „Democrația Acasă”	Municipiul Chișinău
2.	Năstase Andrei	Partidul Politic ”Platforma Demnitate și Adevăr”	
3.	Roșco Alexandr	Partidul Politic „Casa Noastră-Moldova”	
4.	Apostolova Regina	Partidul Politic ”ȘOR”	
5.	Munteanu Valeriu	Partidul Liberal	
6.	Ceban Ion	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	
7.	Strătilă Victor	Partidul Politic ”Partidul Verde Ecologist”	
8.	Can Alexandra	Partidul Național Liberal	
9.	Braila Maxim	Partidul Politic ”Partidul Popular din Republica Moldova”	
10.	Radu Silvia	Candidat Independent	
11.	Mîțu Alexandru	Partidul Politic ”Partidul Ruso-Slavean din Moldova”	
12.	Codreanu Constantin	Partidul Politic ”Partidul Unității Naționale”	
1.	Spătaru Arina	Partidul Politic ”Platforma Demnitate și Adevăr”	Municipiul Bălți
2.	Usatîi Alexandru	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	
3.	Verejanu Pavel	Partidul Politic ”ȘOR”	
4.	Grigorișin Nicolai	Partidul Politic ”Partidul Nostru”	
5.	Burlacu Serghei	Partidul Politic ”Partidul Unității Naționale”	
6.	Grițco Elena	Candidat Independent	
7.	Guțu Simion	Partidul Politic ”Partidul Acțiune și Solidaritate”	
8.	Topolnițchii Oleg	Partidul Politic ”Partidul Ruso-Slavean din Moldova”	
1.	Terentii Lucia	Partidul Democrat din Moldova	c. Jora de Mijloc, r-ul Orhei
2.	Tauber Marina	Partidul Politic ”ȘOR”	
3.	Morozan Serghei	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	
1.	Babuțac Stanislav	Partidul Democrat din Moldova	c. Pîrlița, r-ul Ungheni
2.	Andriuța Galina	Partidul Politic ”Platforma Demnitate și Adevăr”	
1.	Nistrean Ghenadie	Partidul Democrat din Moldova	c. Volovița, r-ul Soroca
2.	Cerchez Alexandru	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	
1.	Dragan Ion	Partidul Democrat din Moldova	c. Leușeni, r-ul Hîncești
2.	Bujeac Ion	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	
1.	Ghițu Maria	Partidul Democrat din Moldova	s. Nemțeni, r-ul Hîncești
2.	Șindilă Timofei	Partidul Politic ”Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	

În cazul CECE II Chișinău, a fost depus și al 13-lea dosar pentru înregistrare în calitate de concurent electoral – Andrei Munteanu, desemnat de Partidul Politic ”Partidul Societății Progresiste”. La data de 25 aprilie 2018, prin Hotărârea CECE II Chișinău nr. 24, a fost respinsă solicitarea formațiunii politice de înregistrare a dlui Andrei Munteanu. Motivele invocate au fost:

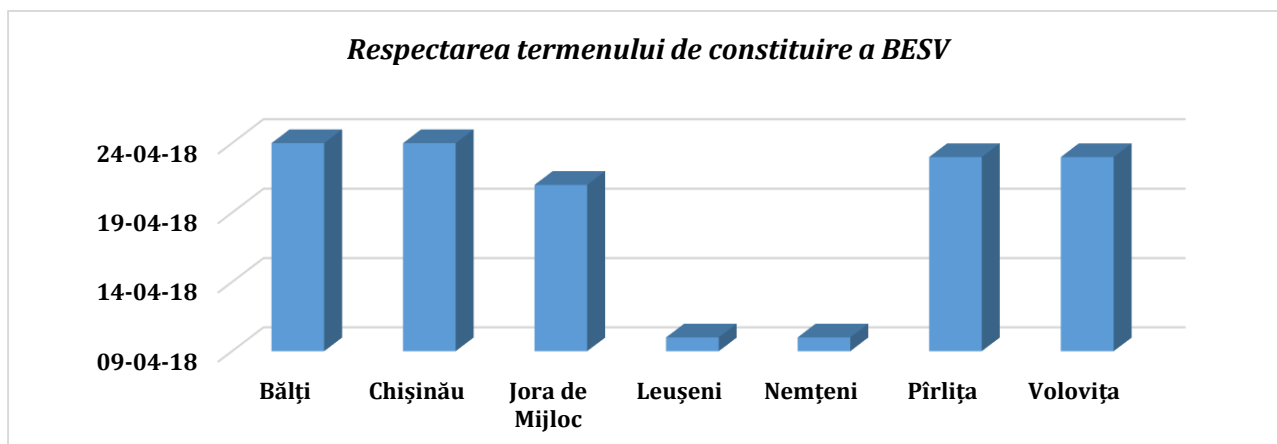
- neînregistrarea la Ministerul Justiției în calitate de președinte al PSP a lui Andrei Munteanu (conform actelor, președinte era Marin Livadaru);
- incapacitatea de a proba documentar numărul de membri ai Consiliului Național (în august 2014, Consiliul Național înregistra 40 membri, iar la momentul ședinței CECE II Chișinău din 25 aprilie 2018, dl Munteanu a declarat verbal, fără careva dovezi, că acesta înregistrează 20 membri);
- nerespectarea prevederilor Statutului PSP. Conform prevederilor statutare, pentru desemnarea candidatului este necesar votul a 2/3 din membrii Consiliului Național. Conform documentelor prezentate la CECE II Chișinău, candidatura lui Andrei Munteanu a fost votată de 13 membri prezenți (unanim), număr ce nu reflectă proporția de 2/3 (în opinia CECE 13,33 sau 14 voturi).

2.2.4. Constituirea BESV

Conform art. 30 din Codul Electoral, BESV se constituie de către CECE cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor, dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și cel mult 11 persoane. Conform Programului calendaristic aprobat de CEC, termenul-limită pentru constituirea BESV a fost 24 aprilie 2018.

În baza informației prezentate de observatorii Promo-LEX, termenul-limită de constituire a BESV a fost respectat de toate CECE (a se vedea Graficul nr. 2).

Graficul nr. 2

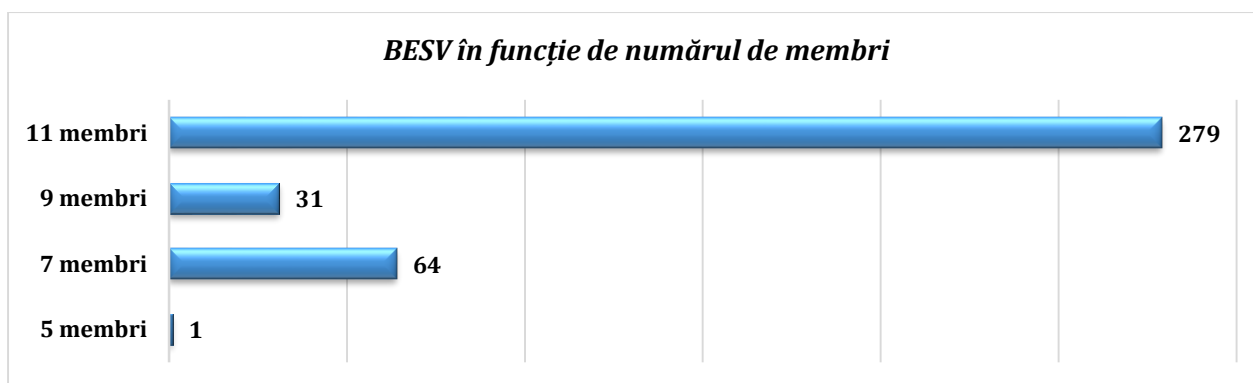

Menționăm că în cazul c. Leușeni și, respectiv, s. Nemțeni din r. Hîncești, CECE I au și rolul de BESV (în localitățile respective sunt doar câte o singură secție de votare).

În funcție de numărul de membri, menționăm că (a se vedea Graficul nr. 3):

- 74,40% din BESV sunt formate din 11 membri (279 BESV, toate fiind în componența CECE II Chișinău);
- 9,27 % - din 9 membri (27 BESV din CECE II Chișinău, 1 BESV din CECE II Bălți, 3 BESV – CECE I Jora de Mijloc);
- 17,07% - din 7 membri (56 BESV din cadrul CECE II Bălți și, respectiv, 3 BESV din CECE I Pîrlița, 1 BESV – CECE I Jora de Mijloc, 2 BESV din CECE I Volovița și, respectiv, câte unul – CECE I Leușeni și Nemțeni);
- un singur BESV a fost creat din 5 membri (BESV nr. 2/58 din componența CECE II Bălți).

Graficul nr. 3

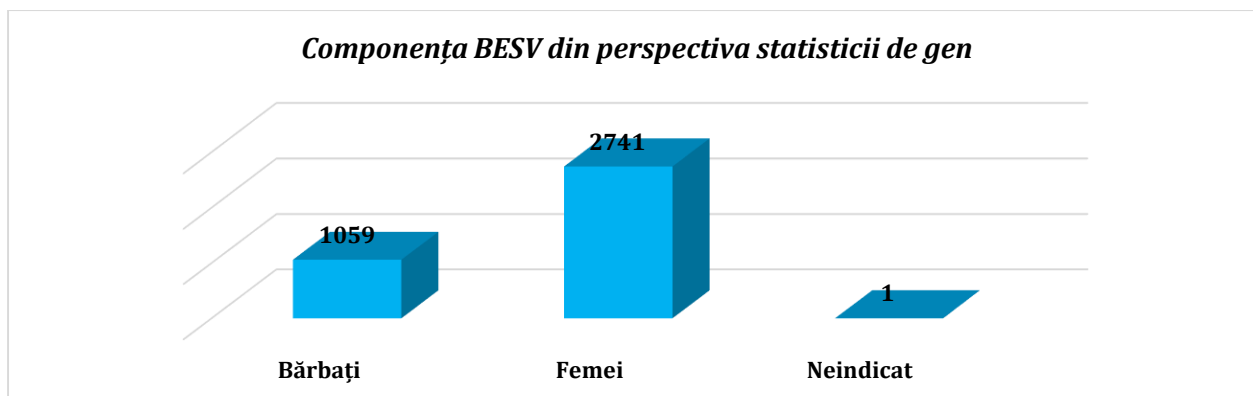

2.2.5. Componența BESV din perspectiva statisticii de gen

La desemnarea membrilor în cadrul BESV MO Promo-LEX a evaluat nivelul de respectare a Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Astfel, din totalul de 3801 membri(e), s-a constatat că 72% sunt femei, iar 28% sunt bărbați (a se vedea Graficul nr. 4).

Menționăm că în cazul CECE II Bălți, la constituirea BESV nr. 2/59, nu a fost desemnat nominal membrul BESV desemnat de PL (în loc de numele persoanei desemnate, în Hotărârea CECE de constituire a BESV a fost indicată o cratimă (-)).

Graficul nr. 4

În Tabelul nr.5 este indicată componența BESV pentru fiecare din cele 7 CECE.

Tabelul nr. 5. Componența BESV din perspectiva statisticii de gen per CECE

N/O	CECE	Bărbați	Femei	Neindicat	Total
1	Bălți	102	303	1	406
2	Chișinău	947	2365	0	3312
3	Jora de Mijloc	7	27	0	34
4	Leușeni	0	7	0	7
5	Nemțeni	3	4	0	7
6	Pîrlița	0	21	0	21
7	Volovița	0	14	0	14
Total		1059	2741	1	3801

2.2.6. Componența BESV din perspectiva desemnării membrilor

Potrivit art. 30, alin. (10) din Codul Electoral, consiliile locale propun candidaturile a 3 membri ai BESV. Candidaturile celorlalți membri ai biroului se propun de către partide reprezentate în Parlament, câte unul de la fiecare, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de CECE, la propunerea CEC, din Registrul funcționarilor electorali. În cazul în care partidele nu prezintă candidaturile lor în componența BESV, cel târziu cu 7 zile înainte de expirarea termenului de constituire a biroului, numărul necesar de candidaturi se completează de către consiliul local, iar dacă nici acesta nu prezintă candidaturile, biroul electoral se completează de CECE, la propunerea CEC, din Registrul funcționarilor electorali.

În Tabelul nr. 6 este reflectată informația privind desemnarea membrilor BESV per fiecare CECE. Astfel, constatăm că PDM și PSRM au propus membri în toate cele 375 BESV create, PLDM – în 367 BESV, PL – în 364 BESV, iar PCRM – în doar 163 BESV (toate din CECE II Chișinău).

Tabelul nr. 6. Componența BESV în funcție de autoritatea care a înaintat candidaturile

CECE	APL	PCRM	PDM	PL	PLDM	PSRM	RFE	Total
Bălți	3		58	58	59	58	170	406
Chișinău	295	163	306	306	306	306	1630	3312
Jora de Mijloc	26		4			4		34
Leușeni	4		1		1	1		7
Nemțeni	4		1		1	1		7
Pîrlița	15		3			3		21
Volovița	8		2			2	2	14
Total	355	163	375	364	367	375	1802	3801

În cazul BESV 2/58, conform Hotărârii CECE II Bălți, au fost identificați ca fiind desemnați de PLDM 2 membri (contrar prevederilor art. 30). La solicitarea explicațiilor vizând cazul menționat, membrii

CECE II Bălți au declarat că este o eroare umană de includere a datelor. În scopul clarificării situației respective, monitorii Promo-LEX vor monitoriza activitatea BESV (componenta conform Proceselor-verbale/Hotărârilor BESV, ședința de convocare etc.).

2.2.7. Înregistrarea reprezentanților cu drept de vot consultativ

În conformitate cu art. 15 alin. (1) din Codul electoral, pentru perioada campaniei electorale, concurenții electorali pot desemna câte un reprezentant cu drept de vot consultativ în organele electorale care i-au înregistrat, precum și în organele electorale ierarhic inferioare.

Astfel, conform constatărilor observatorilor Promo-LEX, pentru perioada alegerilor locale noi, în 3 CECE au fost înregistrați reprezentanți cu drept de vot consultativ a candidaților, conform Tabelului nr. 7.

Tabelul nr. 7. Reprezentanți cu drept de vot consultativ înregistrați de către CECE

Nr.	Organul electoral	Formațiunea politică care a desemnat
1.	CECE II Chișinău	PUN (1); PVE (1); PPRM (1); PNL (1); CI Silvia Radu (1)
2.	CECE II Bălți	PN (1); PSRM (1)
3.	CECE I Leușeni, r. Hîncești	PDM (1)

2.2.7. Acreditarea observatorilor

Conform art. 68 alin. (1) din Codul Electoral, la cererea concurenților electorali, consiliul electoral de circumscripție poate acredita câte un observator pentru monitorizarea alegerilor în secțiile de votare. Conform rapoartelor prezentate de observatorii Promo-LEX, până la data publicării raportului, 2 CECE au acreditat observatori (conform Tabelului nr. 8).

Tabelul nr. 8. Acreditarea observatorilor de CECE

N/O	CECE I/II	Formațiunea politică care a desemnat
1.	Nemțeni, r. Hîncești	PDM (1);
2.	Leușeni, r. Hîncești	PDM (1);

2.2.8. Cereri / Sesizări / Contestații depuse la CECE

Potrivit art. 29 lit. k), una din atribuțiile de bază ale consiliului electoral de circumscripție este examinarea cererilor și contestațiilor asupra hotărârilor și acțiunilor BESV, a acțiunilor/inacțiunilor concurenților electorali, precum și pe cele ce țin de finanțarea candidaților independenți în alegerile locale și adoptă hotărâri executorii în privința lor.

Cu referință la perioada de examinare, art. 73 stabilește că contestațiile privind acțiunile și hotărârile CECE și ale BESV se examinează în termen de 3 zile calendaristice de la data depunerii, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali se examinează în termen de 5 zile calendaristice de la data depunerii, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.

În perioada monitorizată, doar la CECE Chișinău au fost depuse sesizări/contestații în formă scrisă. Din totalul de 5 adresări recepționate, toate 5 au fost remise autorilor pentru a fi depuse conform competenței.

Pe pagina web a primăriei Chișinău, la secțiunea ce ține de activitatea CECE nr. 1 este inclus și compartimentul *Contestări*, care, cel puțin la data de 1 mai 2018 nu includea nici un document. În același timp, pentru perioada monitorizată observatorii Promo-LEX au identificat în cadrul vizitelor la consiliu mai multe cereri și sesizări cu numere de intrare ale CECE.

Atragem atenția asupra faptului că majoritatea absolută a adresărilor depuse la CECE au titlul de Sesizare. Or, conform Codului electoral, alegătorii și concurenții depun contestații. În opinia Promo-LEX, din momentul în care în textul adresării sunt contestate acțiunile/inacțiunile unui concurent

electoral deja înregistrat sau a organelor electorale, cel mai probabil este vorba despre o Contestație, și nu despre o Sesizare.

În data de 21 aprilie 2018, de către CECE a fost înregistrată o Sesizare, cu nr. 65, din partea lui Dumitru Pavel, reprezentant cu drept de vot consultativ în cadrul CECE nr. 1 al concurentului electoral Andrei Năstase. În conținutul sesizării autorul vizează concurenta Reghina Apostolova înaintată de PPȘ, atenționând asupra cheltuielilor de campanie care ar fi fost înfăptuite, fără a fi raportate. În adresare, contestatarul face referință, inclusiv, la constatările și concluziile Raportului nr. 1 al MO Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018.

În răspunsul cu nr. 50/11 din 27 aprilie 2018 CECE nr. 1 Chișinău a declinat competența de examinare, invocând art. 71 din Codul electoral care prevede că contestațiile privind finanțarea campaniilor electorale ale partidelor politice se depun la CEC.

La aceeași dată de 21 aprilie 2018, a fost înregistrată scrisoarea cu nr. 67 din partea cetățeanului Lungu Petru, redirectionată de către CEC către CECE, prin care se solicita informarea candidatului Ion Ceban despre necesitatea respectării în conținutul materialelor publicitare și de agitație electorală a prevederilor art. 14 din Constituție (variantea rusă), potrivit căreia varianta corectă a toponimului este "Кишинэу" și nu "Кишинев".

Prin răspunsul său nr. 38/11 din 23 aprilie 2018, CECE nr. 1 Chișinău a remis cererea dlui Lungu Petru pentru a fi depusă conform competenței. CECE a invocat prevederile art. 71 din Codul electoral potrivit cărora acțiunile/inacțiunile concurenților pot fi contestate direct în instanța de judecată.

În 23 aprilie 2018, CECE nr. 1 Chișinău a mai recepționat o Sesizare cu nr. 68 de la Dumitru Pavel, reprezentant cu drept de vot consultativ în cadrul CECE nr. 1 al concurentului electoral Andrei Năstase. Contestatarul atenționează asupra utilizării de către concurentul electoral Ion Cebanu în publicitatea sa a imaginii Președintelui Republicii Moldova, ceea ce este considerată o încălcare a prevederilor legale.

CECE nr. 1 Chișinău, prin răspunsul nr. 40/11 din 24 aprilie 2018 a reacționat la demersul dlui Dumitru Pavel și a remis Sesizarea autorului "pentru a fi depusă după competență". CECE și-a argumentat poziția sa prin prevederile art. 71 din Codul electoral, care stipulează că contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali sunt depuse direct în instanța de judecată.

La aceeași zi, 23 aprilie 2018, CECE nr. 1 Chișinău a recepționat o Sesizare cu nr. 69 din partea concurentului pentru funcția de primar general Valeriu Munteanu prin care se solicita emiterea unei Hotărâri de refuz în înregistrarea Silviei Radu și a candidatului PSP Andrei Munteanu. În cazul Silviei Radu, contestatarul invoca fraudarea procesului de colectare a semnăturilor, iar în cazul lui Andrei Munteanu – neprezentarea setului de acte în modul stabilit. Specificăm că Silvia Radu a fost înregistrată în calitate de concurent electoral, unicul candidat independent ce a reușit să colecteze numărul necesar de semnături, iar Andrei Munteanu (PSP) nu a fost înregistrat în calitate de concurent electoral.

Prin răspunsul nr. 49/11 din 26 aprilie 2018, CECE nr. 1 Chișinău, a informat solicitantul privind examinarea Sesizării. În privința solicitării de refuz în ceea ce privește înregistrarea Silviei Radu, s-a specificat că ea a fost înregistrată, respectiv contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali trebuie depuse direct în instanța de judecată. În cazul candidatului PSP Andrei Munteanu, solicitantul a fost informat că respectivul candidat nu a fost înregistrat.

Pe 24 aprilie 2018, CECE nr. 1 Chișinău a înregistrat adresarea CEC cu nr. 71 prin care se redirectiona spre examinare în funcție de competențe a demersului din partea concurentului Valeriu Munteanu, candidat la funcția de primar general al mun. Chișinău. Subliniem că demersul dlui Munteanu datează din 12 aprilie 2018. Solicitantul invoca utilizarea de resurse administrative de către Silvia Radu în procesul de ridicare a listelor electorale, precum și promovarea imaginii de candidat electoral în sursele media.

CECE nr. 1 Chişinău, prin răspunsul nr. 52 din 27 aprilie , a continuat "ping-pongul instituţional" şi a remis Sesizarea autorului "pentru a fi depusă după competenţă". Consiliul a invocat art. 71 din Codul electoral, care stipulează că contestaţiile privind acţiunile/inacţiunile concurenţilor electorali sunt depuse direct în instanţa de judecată. Suplimentar, CECE a specificat că contestaţiile ce vizează mijloacele de informare în masă se examinează de CCA.

III. CONCURENȚII ELECTORALI

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 231 de activități de promovare electorală, desfășurate în doar 3 localități: Chișinău – 142 (61,47%), Bălți – 88 (38,10%) și Jora de Mijloc (r. Orhei) – 1 (0,43%). Cele mai multe au fost organizate de PSRM – cel puțin 123 activități (53,25%); după care urmează PPPDA – 31 activități (13,42%), PN – 19 activități (8,23%) etc. Întâlnirile cu cetățenii sunt cel mai utilizat instrument de promovare (circa 50%), corturile fiind de asemenea utilizate într-o manieră activă - 22% de cazuri.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 25 de situații ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative: 10 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta grădinițelor în timpul orelor de muncă (2 - PN, 1 - CI Elena Grițco, 7 - PSRM); 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (5 - PSRM, 1 - PPȘ, 1 - PL, 1 - PPPDA); 5 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 - PN, 3 - PSRM); 1 caz de implicare a autorităților publice în activități de campanie electorală a concurenților în timpul orelor de muncă (PUN); 1 caz de implicare neautorizată a concurentului în activitățile Primăriei mun. Chișinău (CI Silvia Radu).

Constatăm cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii unor personalități de peste hotare, cu implicarea candidaților pentru funcția de primar al mun. Bălți: Arina Spătaru (PPPDA), Nicolai Grigorișin (PN) și Elena Grițco (CI). În cazul concurenților specificați este vorba despre mediatizarea întâlnirii cu Ambasadoarea Germaniei - Julia Monar.

Atragem atenția asupra implicării Președintelui R.M. în promovarea electorală a lui Ion Ceban, candidat PSRM, caz care poate fi calificat drept agitație cu utilizarea imaginii autorităților publice.

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm, de asemenea, un caz de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor de identificare înaintate față de materialele publicitare poligrafice și 4 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate.

4.1. Activități de promovare

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 231 de activități de promovare electorală în contextul alegerilor locale noi organizate în data de 20 mai 2018 (142 – în Chișinău, 88 – în Bălți, 1 – Jora de Mijloc (r. Orhei)). Dintre acestea, cel puțin 53% (123 activități) au fost organizate de PSRM; 13% (31 activități) - de PPPDA, iar 8% (19 activități) – de PN (a se vedea Tabelul nr. 9).

Cele mai utilizate instrumente de promovare sunt întâlnirile cu cetățenii – utilizate în cazul a 50% din activități și, respectiv, corturile - utilizate în 22% de cazuri.

Tabelul nr. 9. Activități electorale

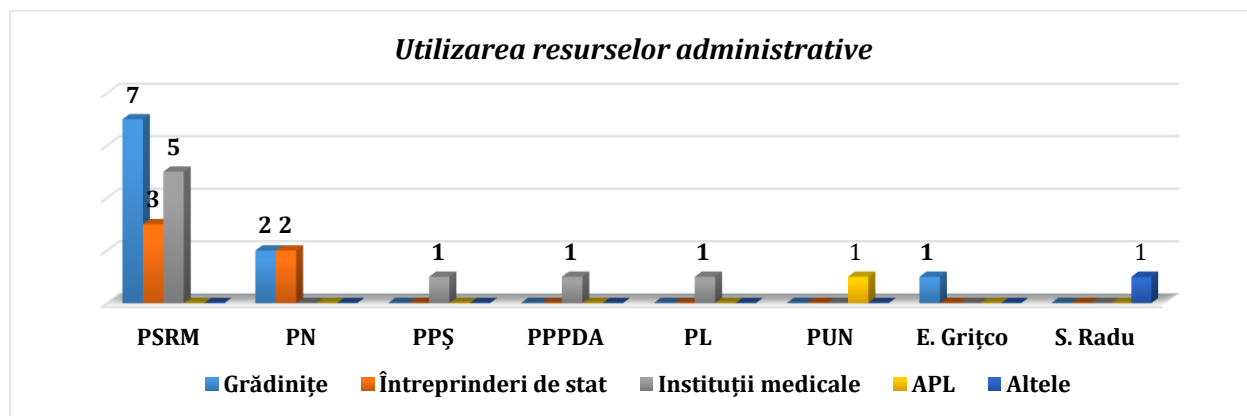
Eveniment Electoral	PSRM		PPPDA		PPȘ			PUN		PN	E. Grițco	PL	PPDA	PAS	S. Radu	Total
	Ch.	Balti	Ch.	Balti	Ch.	Balti	Orhei	Ch.	Balti	Balti	Bălți	Ch.	Ch.	Balti	Ch.	
Conferință de presă	6	2	2		1			1	1			3	1			17
Corturi	27	5	13		2	2									1	50
Concerte					1	1	1									3
Distribuire materiale electorale	9	2			1	2				1		5				20
Întâlniri cu cetățenii	38	32	7	1	4			4		14	8	7				115
Spoturi/dezbateri electorale/Emisiuni TV			1	3		1		1	3	3				1	1	14
Cadouri electorale				1												1
Din ușă în ușă	1	1										2				4
Evenimente oficiale				1						1	1				1	4

Marș automobilistic/Flash- mob (ziua drapel)			1									1				2
Salubrizări				1												1
Total	81	42	24	7	9	6	1	6	4	19	9	18	1	1	3	231
Total per partid	123		31		16			10		19	9	18	1	1	3	231

4.2. Cazuri ce pot fi calificate drept utilizare de resurse administrative în perioada electorală/campanie electorală

La acest subiect, observatorii Promo-LEX au raportat 25 de situații ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative (a se vedea Graficul nr. 5 și Tabelul nr. 10).

Graficul nr. 5

Astfel, au fost raportate:

- 10 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta grădinițelor în timpul orelor de muncă (2 - PN, 1 - CI Elena Grițco, 7 - PSRM);
- 5 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 - PN, 3 - PSRM);
- 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (5 - PSRM, 1 - PPȘ, 1 - PL, 1 - PPPDA);
- 1 caz de implicare a autorităților publice în activitățile electorale în timpul orelor de muncă (PUN);
- 1 caz de implicare neautorizată a concurentului în activitățile desfășurate de funcționarii Primăriei mun. Chișinău (CI Silvia Radu).

Tabelul nr. 10. Cazuri ce pot fi calificate ca utilizare a resurselor administrative

Nr.	Data	Locația	Eveniment	Participanți	Note
Partidul Unității Naționale - PUN					
1	20.04.2018	c. Băcioi, Chișinău	Întâlnire cu locuitorii	Traian Băsescu (președinte PUN); Constantin Codreanu (candidat PUN); V. Șelaru, Președinte c. Băcioi; I. Leahu, Vicepreședinte c. Băcioi Locuitorii comunei	Reprezentanții APL, în timpul orelor de lucru, au participat la o întrunire electorală a candidatului PUN
Partidul Nostru - PN					
2	24.04.2018	Grădinița nr. 1, Bălți	Întâlnire cu angajații	Nicolai Grigorișin, candidat PN Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
3	25.04.2018	Grădinița nr. 28, Bălți	Întâlnire cu angajații	Nicolai Grigorișin, candidat PN Elena Grițco, candidat independent Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
4	26.04.2018	"Spații Verzi" Î.M., Bălți	Întâlnire cu angajații	Nicolai Grigorișin, candidat PN Angajații întreprinderii	Angajații întreprinderii de stat la întruniri electorale în timpul programului de muncă

5	27.04.2018	"Apă Canal" Î.M., Bălți	Întâlnire cu angajații	Nicolai Grigorișin, candidat PN Angajații întreprinderii	Angajații întreprinderii de stat la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Partidul Socialiștilor din RM - PSRM					
6	18.04.2018	AT a medicilor de familie Centru, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Adrian Lebedinschi, deputat PSRM Angajații asociației	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
7	19.04.2018	Grădinița nr. 64, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Reprezentanți PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
8	19.04.2018	S.A. "Apă Canal", Chișinău	Întâlnire cu angajații	Ion Ceban, candidat PSRM Angajații întreprinderii	Angajații întreprinderii de stat la întruniri electorale în timpul programului de muncă
9	19.04.2018	Grădinița nr. 18, Bălți	Întâlnire cu angajații	Alexandru Usatii, candidat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
10	20.04.2018	Grădinița nr. 119, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Radu Mudreac, deputat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
11	20.04.2018	Grădinița nr. 30, Bălți	Întâlnire cu angajații	Alexandru Usatii, candidat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
12	21.04.2018	Grădinița nr. 21, Bălți	Întâlnire cu angajații	Alexandru Usatii, candidat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
13	21.04.2018	Institutul Oncologic, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Vlad Batrîncea, deputat PSRM Angajații institutului	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
14	21.04.2018	Centrul Național de Transfuzie a Sângelui, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Vlad Batrîncea, deputat PSRM Angajații centrului	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
15	24.04.2018	Spitalul de Urgență, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Vlad Batrîncea, deputat PSRM Radu Mudreac, deputat PSRM Angajații spitalului	Angajații instituțiilor medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
16	24.04.2018	"Regia Transport Electric" Î.M., Chișinău	Întâlnire cu angajații	Ion Ceban, candidat PSRM Angajații întreprinderii	Angajații întreprinderii de stat la întruniri electorale în timpul programului de muncă
17	25.04.2018	Grădinița nr. 3, Bălți	Întâlnire cu angajații	Alexandru Usatii, candidat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
18	25.04.2018	Spitalul Clinic Republican, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Ion Ceban, candidat PSRM Angajații spitalului	Angajații instituțiilor medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
19	25.04.2018	Î.M. "Exdrupo", Chișinău	Întâlnire cu angajații	Ion Ceban, candidat PSRM Angajații întreprinderii	Angajații întreprinderii de stat la întruniri electorale în timpul programului de muncă
20	28.04.2018	Grădinița nr. 28, Bălți	Întâlnire cu angajații	Alexandru Usatii, candidat PSRM Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Partidul Șor - PPȘ					
21	25.04.2018	Policlinica nr. 1, Chișinău	Întâlnire cu alegătorii	Reghina Apostolova, candidat PPȘ Alegătorii	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Partidul liberal - PL					
22	20.04.2018	IMSP nr. 1, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Valeriu Munteanu Angajații instituției	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Platforma Demnitate și Adevăr - PPPDA					
23	19.04.2018	Spitalul clinic „Sf. Arhanghel Mihail”, Chișinău	Întâlnire cu angajații	Andrei Nastase, candidat PPPDA Angajații spitalului	Angajații instituțiilor publice medicale la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Candidat Independent - Elena Grițco					
24	25.04.2018	Grădinița nr. 28, Bălți	Întâlnire cu angajații	Nicolai Grigorișin, candidat PN Elena Grițco, candidat independent Angajații grădiniței	Angajații instituției preșcolare la întruniri electorale în timpul programului de muncă
Candidat Independent - Silvia Radu					
25	27.04.2018	Donație 2 autobuze de București, în rezultatul unui Acord semnat de Primăria mun. Chișinău (pe timpul când S. Radu era primar interimar)	Participarea la evenimente din agenda autorității publice	Silvia Radu, candidat independent Vitalie Butucel, șef interimar al Direcției Transport Public și Căi de Comunicație, Primăria mun. Chișinău Presa	Implicare neautorizată a concurentului electoral în activitățile desfășurate de funcționarii Primăriei mun. Chișinău

4.3. Cazuri ce pot fi calificate drept oferire de bunuri în perioada electorală

Potrivit art. 181¹, alin. (1) din Codul penal oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să își exercite drepturile sale electorale într-un anumit mod în cadrul alegerilor parlamentare, locale ori în cadrul referendumului este calificată drept corupere a alegătorilor. Potrivit aceluiași articol, alin. (3), nu intră în categoria bunurilor (electorale) *materiale și obiecte de agitație electorală, achitate din fondul electoral, ce poartă numele și prenumele candidatului, respectiv denumirea partidului politic, semne sau simboluri ale concurenților electorali, precum: afișe, pliante, cărți poștale, calendare, caiete, ilustrate, pixuri, brichete, cutii de chibrituri, insigne, ecusoane, CD-uri, DVD-uri, suporturi de stocare USB, fanioane, steaguri, cărți, pungi, tricouri, chipiuri, eșarfe, fulare, a căror valoare pentru o unitate nu depășește două unități convenționale.*

În acest sens, observatorii MO Promo-LEX au raportat cel puțin 1 caz ce poate fi calificat drept oferire de cadouri în perioada electorală, cu implicarea candidatei Arina Spătaru (PPPDA) pentru funcția de primar în mun. Bălți. Astfel, la data de 18 aprilie 2018, Arina Spătaru a adus 220 de ghiveciuri cu flori pentru a fi plantate în fața Primăriei mun. Bălți. La evenimentul respectiv a participat televiziunea locală BTV, fiind făcut și un reportaj în baza cazului respectiv.

Apreciem faptul că cheltuielile estimate de MO Promo-LEX se regăsesc în raportarea financiară a concurentului. Constatăm că valoarea per unitate a bunurilor nu depășește 2 unități convenționale, însă specificăm că florile nu se încadrează în categoria de bunuri exemplificate în art. 181¹.

4.4. Cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii unor personalități de peste hotare

La data de 19 aprilie 2018, Arina Spătaru, candidata PPPDA în mun. Bălți, a avut o întrevedere cu Ambasadoarea Germaniei - Julia Monar. Acestea au discutat despre problemele cu care se confruntă or. Bălți, inclusiv și despre alegerile locale noi din 20 mai 2018. Informația respectivă a fost mediatizată de candidată pe rețelele de socializare.

La aceeași dată (19 aprilie 2017), Nicolai Grigorișin, primar interimar al mun. Bălți, împreună cu Elena Grițco, au avut, de asemenea, o întrevedere cu Ambasadoarea Germaniei - Julia Monar. După înregistrarea ambilor candidați în cursa electorală pentru funcția de primar al mun. Bălți (Nicolai Grigorișin – candidat PN, iar Elena Grițco – candidat independent), evenimentul a fost mediatizat atât pe pagina web oficială a PN¹⁶ (la 27 aprilie 2018), cât și pe pagina de socializare a candidatei Elena Grițco (27 aprilie 2018).

4.5. Cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii autorităților publice

În Raportul nr. 2 reiterăm constatarea despre implicarea Președintelui RM în agitația electorală a candidatului PSRM la funcția de primar general al mun. Chișinău, Ion Ceban. Amintim că art. 52 alin. (8) din Codul electoral prevede că “nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. [...]”. Totodată, am pune la îndoială însăși posibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a se implica în susținerea unui concurent electoral, desemnat de un partid politic, atâta timp cât art. 123 alin. (2) din Codul electoral îl obligă să renunțe la calitatea de membru al vreunui partid politic încă la etapa de validare a mandatului.

Totodată această situație poate fi interpretată ca utilizare a resurselor administrative de către instituția prezidențială în favoarea unui concurent electoral.

Suplimentar, implicarea Președintelui RM în campania electorală a unui concurent poate fi interpretată drept utilizare a resurselor administrative.

¹⁶ <http://pnru.md/ru/noutati/zahvat-belckogo-municipalnogo-soveta-pod-strogim-monitoringom-posolstva-germanii/>

4.6. Publicitate stradală/promoțională/on-line

Observatorii Promo-LEX au identificat cel puțin 1040 de situații în care participanții la alegerile locale noi au utilizat aceste tipuri de publicitate în activitatea de promovare (828 – în mun. Chișinău, 168 – în mun. Bălți, 43 – în Jora de Mijloc (r. Orhei), 1 – în Nemțeni). În 482 de cazuri este vorba de publicitatea PSRM, 275 cazuri – PL, 138 – PPPDA, iar 112 cazuri – PPȘ (a se vedea Tabelul nr. 11).

Tabelul nr. 11. Publicitate electorală

Publicitate electorală	PSRM		PPPDA		PPȘ			PUN		PN	PL	S. Radu	PDM	Total
	Ch.	Balti	Ch.	Balti	Ch.	Balti	Jora de Mijloc	Ch.	Balti	Balti	Ch.	Ch.	Nemțeni	
Billboard*	15	0	0	0	38	6	0	0	0	4	16	0	0	79
Bannere stradale*	1		4	0	3	0	3	0	0	0	5	0	0	16
Bannere on-line	5	1	5	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	15
Ziare/broșuri	42	8	10	0	2	4	0	0	0	1	1	1	0	69
Veste/geci/genți*	170	76		0	1	2	20	0	0	5		0	0	274
Tricouri și chipiuri*	40	41	60	0	2	2	20	0	0	5	201	1	0	372
Drapele*	0	0	47	0	0	0	0	7	5	0	33	0	0	92
Postere/Pliante/Calendare	21	2	9	0	2	0	0	1	0	0	13	0	1	49
Pancarte	39	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	39
Afișe electorale	17	1	0	1	6	1	0	0	0	0	2	0	0	28
Presa on-line/scrisă		0	1	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	4
Panouri LED*	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Total	353	129	136	2	54	15	43	8	7	15	275	2	1	1040
Total per partid	482		138		112			15		15	275	2	1	1040

* În Tabel sunt reflectate numărul concret de unități raportate de monitorii Promo-LEX.

În cazul PSRM, cel mai utilizat gen de publicitate au fost semnele de vizibilitate marca PSRM (veste, chipiuri, genți etc.), ziare și pancarte. În cazul PL, cele mai utilizate au fost semnele de vizibilitate marca PL (în special, cu ocazia "Zilei Drapelului"), drapele, billboard-uri, pliante și bannere stradale.

4.7. Cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm un caz de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor înaintate față de materialele publicitare și 4 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate.

Astfel, conform art. 70, alin. (6) din Codul Electoral, răspunderea pentru conținutul materialelor electorale publicitare, difuzate sau publicate, o poartă concurentul electoral. Fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit. Publicitatea electorală contra plată va fi însoțită de genericul „Electorală”.

Contrar celor expuse însă, candidatul PDM la funcția de primar în s. Nemțeni, Hîncești – Ghițu Maria, a distribuit postere fără data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care le-a tipărit (informarea alegătorilor despre organizarea unui concert extraordinar pe data de 13 mai de către candidatul PDM).

Concomitent, în conformitate cu prevederile pct. 14 din Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3328 din 28.04.2015, este interzisă amplasarea afișelor electorale în alte locuri decât cele stabilite (spațiile oferite de APL și panourile publicitare private). Concomitent, este interzisă amplasarea afișelor electorale:

- în transportul public de călători proprietate publică;

- pe monumente, clădiri, obiecte și încăperi, care au o valoare istorică, culturală sau arhitecturală, indiferent de forma de proprietate;
- în încăperile în care sunt amplasate consiliile și birourile electorale și la o distanță de 100 de metri de la acestea;
- pe garduri, îngrădiri, stâlpi și alte tipuri de construcții, precum și pe dispozitive, utilaje, indiferent de forma de proprietate.

Contrar celor expuse, monitorii Promo-LEX *au raportat 4 cazuri de plasare a publicității electorale în locuri neautorizate*, după cum urmează:

- un banner plasat pe peretele unui bloc locativ în susținerea candidatului PSRM (Chișinău, sectorul Botanica);
- două cazuri de plasare a afișelor electorale PSRM pe blocuri de locuit (Chișinău, sectorul Centru) și garduri (Chișinău, sectorul Botanica);
- un caz de plasare pe stâlpi a posterelor candidatului PDM în s. Nemțeni, r. Hîncești.

IV. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În primele 2 săptămâni de campanie (13 – 27 aprilie 2018), 6 concurenți electorali au declarat fonduri de campanie de 3 715 140 lei și au efectuat cheltuieli de 3 476 068,46 lei. MO Promo-LEX a constatat un transfer de pe contul curent al PSRM pe contul „Fond electoral” al PSRM în sumă de 955 940 lei și îl califică ca pe o donație din partea unei persoane juridice, astfel semnalând încălcarea limitei donațiilor din partea persoanei juridice.

Ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate – 86%, pentru materiale promoționale – 11%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 2%, pentru utilizarea transportului au fost raportate 2%.

MO Promo-LEX estimează că 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală. Suma totală estimată, neraportată este de cel puțin 672 489 lei, categoria majoră a cheltuielilor neraportate fiind pentru publicitate stradală și materiale promoționale. Totodată, doar 1 concurent (PPȘ) a indicat cheltuieli pentru conferințe de presă în rețeaua www.privesc.eu, și doar 2 concurenți (PSRM, PPȘ) au indicat cheltuieli de transport. Misiunea a constatat că nici un concurent electoral nu a declarat cheltuieli pentru voluntari, deși 6 dintre aceștia au implicat cel puțin 176 voluntari. Observatorii au mai raportat 3 concerte electorale din partea PPȘ, cheltuielile cărora nu au fost raportate în întregime. Suplimentar, MO Promo-LEX constată că, candidatul de la PPȘ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei a efectuat cheltuieli estimate de cel puțin 114 100 lei pentru concertul de lansare a candidatului, ceea ce indică depășirea plafonului maxim stabilit pentru circumscripția respectivă - 93 504,18 lei.

4.1. Reglementarea finanțării campaniei electorale

4.1.1. Cadrul legal

Finanțarea campaniei electorale este reglementată de Codul electoral, Legea nr. 249 privind partidele politice și Regulamentul CEC cu privire la finanțarea campaniilor electorale, adoptat prin Hotărârea CEC nr. 3352 din 4 mai 2015.

4.1.2. Fonduri electorale și trezorerii

Potrivit art. 41, alin. 2, litera a) din Codul Electoral, în scopul finanțării campaniei electorale, fiecare concurent electoral trebuie să-și deschidă la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”, în care să fie virate mijloace financiare proprii și cele primite de la persoane fizice și juridice din țară. În continuare, concurentul electoral anunță CEC despre persoana responsabilă de finanțele sale. Contul cu mențiunea „Fond electoral” poate fi deschis și până la înregistrarea concurentului electoral, cu condiția ca orice încasări și cheltuieli de pe acest cont să fie efectuate doar după înregistrarea acestuia; concurentul electoral care nu-și deschide un cont la bancă cu mențiunea „Fond electoral” informează despre aceasta Comisia Electorală Centrală și desfășoară doar activități de campanie sau promovare electorală care nu implică cheltuieli financiare;

Potrivit datelor publicate pe paginile oficiale ale APL de nivel II¹⁷ și a Comisiei Electorale Centrale¹⁹, MO Promo-LEX constată că, până la data de 27 aprilie 2018, din 16 concurenți electorali doar 9 și-au confirmat trezorerii la CEC (PPCNM, PPPDA, PL, PPȘ, PSRM, PDM, PN, C.I. Silvia Radu, C.I. Elena Grițco) și doar 8 (PPPDA, PL, PPȘ, PSRM, PDM, PN, PAS, C.I. Silvia Radu) și-au deschis cont “Fond electoral” (a se vedea Tabelul nr. 7).

4.1.3. Situații problematice în deschiderea contului “Fond electoral” de către concurenți

¹⁷ Pagina oficială a APL II Chișinău, <https://bit.ly/2w10Gi4>

¹⁸ Pagina oficială a APL II Bălți, <https://bit.ly/2l5nMc1>

¹⁹ Pagina oficială a CEC, rubrica Hotărâri, <https://bit.ly/2Kwfb0u> și rubrica Susținerea financiară a campaniei <https://bit.ly/2HI1Fco>

Observatorii Promo-LEX au constatat un caz de refuz în deschiderea contului "Fond electoral". Este vorba de candidatul Alexandr Roșco înaintat de PPCNM pentru funcția de primar general al mun. Chișinău. La data de 1 mai 2018, concurentul încă nu avea cont "Fond electoral" deschis, prin urmare el încă nu are posibilitate de a-și finanța campania electorală, chiar dacă este înregistrat în calitate de concurent.

La baza neînțelegerilor dintre concurent și BCA "Eximbank – Gruppo Veneto Banca" (Sucursala nr. 6) se află tratarea diferită a calității de "persoană împuternicită", conform Statutului PPCNM, care urmează să semneze Cererea de deschidere a contului curent "Fond electoral". Potrivit poziției PPCNM, Alexandr Roșco, în virtutea funcției deținute de prim-vice-președinte, precum și în baza deciziei Biroului Politic Permanent Central al Partidului, este în drept de a semna deschiderea contului. De cealaltă parte, Banca este de părere că, potrivit Statutului, deschiderea contului poate fi solicitată de președintele partidului sau de o persoană mandatată de acesta printr-un act notarial. La data de 27 aprilie 2018, concurentul anunța CEC despre demararea procedurii de deschidere a contului la o altă bancă.

Pentru a clarifica poziția Misiunii pe marginea acestui subiect, în data de 24 martie 2018 MO Promo-LEX a solicitat un interviu cu dl Roșco Alexandr, cu prezentarea copiilor actelor ce vin să confirme poziția PPCNM pe marginea acestui subiect. Cu regret, concurentul nu a prezentat setul de acte confirmative solicitat nici în cadrul interviului, nici ulterior.

Între timp, în data de 30 aprilie 2018, Asociația Promo-LEX a primit prin poșta electronică copia cererii de chemare în judecată (fără copii ale Anexelor) semnată de Roșco Alexandr, în calitate de Prim-vice-președinte al Partidului Politic "Casa Noastră Moldova". Intimat este BC "Eximbank – Gruppo Veneto Banca" S.A.

De asemenea, am recepționat copiile răspunsurilor CECE nr. 1 Chișinău cu nr. 35 din 19 aprilie 2018 și a CEC cu nr. CEC-8/2244 din 26 aprilie 2018, la adresările concurentului Alexandr Roșco. În cazul CECE nr. 1, organul electoral declină competența de soluționare a problemei, iar în cazul Comisiei, autoritatea menționează că s-a adresat Băncii, iar în răspunsul primit este reiterată poziția oficială a acesteia.

MO Promo-LEX condamnă orice încălcare a drepturilor concurenților electorali de a participa la alegeri în condiții egale cu alți concurenți. Simultan, nu ne putem expune poziția concludentă în lipsa copiilor anumitor documente (în special, Procura eliberată de președintele PPCNM, Procesul-verbal al ședinței Biroului Permanent Central al PPCNM, Cererea de deschidere a contului) care ne-ar ajuta să formulăm poziția Misiunii pe marginea subiectului dat.

Tabelul nr. 11. Desemnarea trezorerierilor și deschiderea conturilor "Fond electoral"

Apartenența politică a candidaților	Nr. de candidați în alegeri	Data înregistrării concurenților electorali	Data confirmării trezorerierilor de către CEC/CECE I	Data deschiderii conturilor "Fond electoral"
PPCNM	1	10.04.2018	24.04.2018	-
PPPDA	3	11.04.2018	17.04.2018	18.04.2018
PL	1	11.04.2018	24.04.2018	18.03.2018
PPȘ	3	11.04.2018	17.04.2018	12.04.2018
PPDA	1	11.04.2018	-	-
PSRM	6	12.04.2018	17.04.2018	12.04.2018
PDM	5	13.04.2018	17.04.2018	18.04.2018
PVE	1	17.04.2018	-	-
PN	1	21.04.2018	24.04.2018	18.04.2018
PNL	1	21.04.2018	-	-
PPRM	1	21.04.2018	-	-
PRSM	2	21.04.2018	-	-

PUN	2	21.04.2018	-	-
PAS	1	21.04.2018	-	26.04.2018.
C.I. Silvia Radu	1	21.04.2018	24.04.2018	27.04.2018
C.I. Grițco Elena	1	24.04.2018	01.05.2018	-
Total	31	x	x	x

4.1.4. Prezentarea către CEC a raportului privind mijloacele financiare proprii de pe contul partidului la începutul perioadei electorale

Potrivit art. 43 alin. (7) din Codul electoral, la data începerii perioadei electorale, partidele politice care intenționează să depună documentele pentru înregistrare în calitate de concurenți electorali și să transfere pe contul "Fond electoral" mijloacele financiare proprii deținute pe contul său au obligația de a prezenta la CEC un raport financiar conform modelului stabilit de Comisie la alin. (1).

MO Promo-LEX constată că abia la data de 19 aprilie 2018, 6 partide (PPȘ, PL, PPPDA, PSRM, PDM, PPCNM) au prezentat rapoarte cu mijloacele financiare proprii acumulate până la începutul perioadei electorale - 20 martie 2018, cu indicarea veniturilor, cheltuielilor, precum și donatorii acestora²⁰.

4.2. Raportarea financiară a concurenților electorali

Potrivit art. 43 alin. 1 din Codul electoral, în campania electorală, săptămânal, partidele politice și blocurile electorale, grupurile de inițiativă, precum și candidații independenți, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, prezintă CEC, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, săptămânal, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală, atât în format electronic, cât și pe suport de hârtie, sub semnătura persoanelor responsabile. Modelul raportului se aprobă de către CEC. Candidații independenți în alegerile locale vor prezenta la consiliul electoral de circumscripție corespunzător, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, o dată la două săptămâni, rapoarte privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală, conform modelului de raport aprobat de CEC. Conform art. 43, alin. 4 din Codul electoral și pct. 18 din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale, rapoartele recepționate de către CEC sunt plasate timp de 48 de ore de la recepționare pe pagina web a Comisiei.

MO Promo-LEX constată că pentru primele 2 săptămâni de campanie electorală, 6 concurenți din 16 înregistrați au depus rapoarte săptămânale privind finanțarea campaniei electorale (PPFDA, PDM, PL, PN, PSRM, PPȘ). Totodată, e de menționat că 7 concurenți (PPFDA, PDM, PL, PN, PSRM, PPȘ, PAS) s-au conformat normei legale de a depune rapoarte primare, în termen de 3 zile de la deschiderea contului Fond electoral²¹, în condițiile în care PAS urmează să prezinte primul raport săptămânal la 4 mai 2018. Pe de altă parte, până la 27 aprilie 2018, 5 concurenți electorali (PPCNM, PPDA, PUN, PVE, C.I. Elena Grițco) au prezentat demersuri de nedeschidere a conturilor "Fond electoral" și, respectiv, de neefectuare a cheltuielilor. Alți 3 concurenți (PNL, PPRM, PRSM) nu au prezentat nici un document care să confirme sau să infirme acțiuni de finanțare a campaniei electorale. C.I. Silvia Radu și-a deschis cont Fond electoral la 27 aprilie 2018 și a anunțat trezorerierul. Cu regret, raportul care trebuia depus în termen de 3 zile de la deschiderea contului Fond electoral nu a fost publicat pe pagina APL de nivel II nici până la data lansării raportului în cauză al Promo-LEX.

Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, CEC a publicat în termen rapoartele depuse la 20 și 27 aprilie 2018 și a întârziat publicarea primului șir de rapoarte care trebuiau să fie depuse îndată după deschiderea contului "Fond electoral".

²⁰ Rapoartele privind mijloacele financiare proprii de pe contul partidului la începutul perioadei electorale <https://bit.ly/2HGxJND>

²¹ Articolul 43 alin. (1) din Codul electoral Partidele politice și blocurile electorale, grupurile de inițiativă, precum și candidații independenți, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, prezintă Comisiei Electorale Centrale, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, săptămânal, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală, atât în format electronic cât și pe suport de hârtie, sub semnătura persoanelor responsabile.

4.3 Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale

Conform rapoartelor pentru cele 2 săptămâni de campanie, volumul veniturilor declarate de către 6 concurenți, pentru perioada 13 - 27 aprilie 2018, este de 3 715 140 lei și cuantumul cheltuielilor – de 3 476 068,46 lei; iar soldul final – de 239 071,54 lei.

Astfel, PPȘ a acumulat 1 790 000 lei, PSRM – 1 000 940 lei, PL – 530 000 lei, PPPDA – 234 000 lei, PN – 160 200 lei, PDM – 0 lei. Cuantumul total al veniturilor declarate constituie 20,61% din plafonul stabilit pentru un singur concurent electoral în mun. Chișinău care este de 18 025 253, 63 lei. Nici un concurent nu a depășit plafonul maxim stabilit de Comisia Electorală Centrală în vreo circumscripție electorală²².

4.3.1. Respectarea plafoanelor de acumulare a veniturilor

Totodată, amintim că, deși plafoanele concurenților electorali se cumulează în dependență de numărul circumscripțiilor în care concurează candidații de la un anumit partid, din considerentele existenței unui singur cont “Fond electoral”, în opinia Promo-LEX, este substanțială respectarea limitelor plafonului setat pentru fiecare circumscripție. De exemplu, dacă plafonul mijloacelor ce pot fi acumulate și, respectiv, cheltuite în circumscripția Jora de Mijloc din r. Orhei este de 93 504,18 lei, atunci acesta trebuie să fie respectat de toți cei 3 candidați înregistrați (PDM, PSRM și PPȘ) în egală măsură, chiar dacă cele 3 partide au candidați și în circumscripții mai mari cu plafoanele lor specifice. Astfel, MO Promo-LEX atenționează asupra obligativității respectării de către fiecare candidat în mod separat a plafoanelor per circumscripție.

Tabelul nr. 13. Plafoanele maxime de colectare a veniturilor per circumscripție electorală

Nr.	Circumscripțiile electorale	Candidați înregistrați	Coeficientul plafonului, lei	Nr. de alegatori	Plafonul maxim stabilit, lei
1.	mun. Chișinău	PSRM, PPPDA PL, PPȘ, PPDA, PPCNM, PVE, PNL, PPRM, PRSM, PUN, C.I. Silvia Radu	28,49	632687	18 025 252,63
2.	mun. Bălți	PSRM, PPPDA. PPȘ, PN, PUN, PAS, PRSM, C.I. Elena Grițco	28,49	105340	3 001 136,60
3.	c. Leușeni, r. Hîncești	PDM, PSRM	28,49	1858	52 934,42
4.	s. Nemțeni, r. Hîncești	PDM, PSRM	28,49	1489	42 421,61
5.	c. Jora de Mijloc. r. Orhei	PDM, PPȘ, PSRM	28,49	3282	93 504,18
6.	c. Volovița, r. Soroca	PDM	28,49	1646	46 894, 54
7.	c. Pîrlița r. Ungheni	PDM	28,49	4376	124 762,24

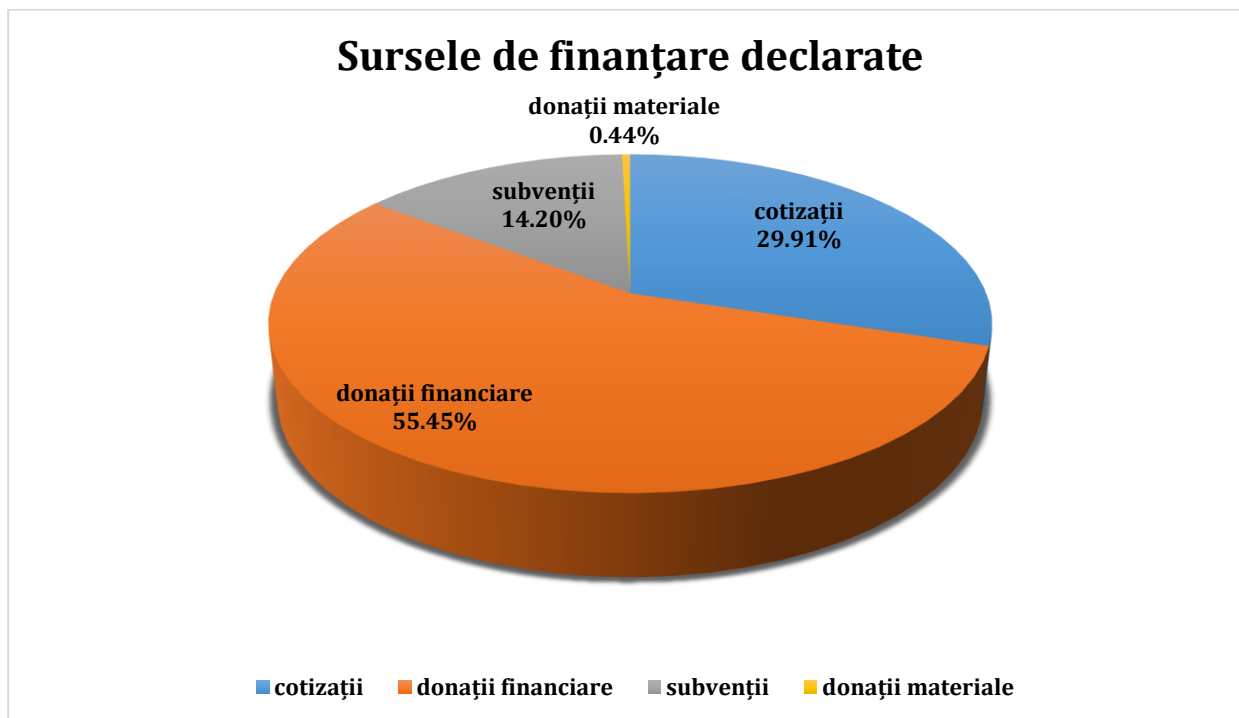
4.3.2. Sursele de finanțare declarate în rapoartele săptămânale

Sursele de finanțare ale concurenților electorali sunt constituite din:

- cotizații de membru/ transfer de pe conturile a 2 partide politice (PSRM, PN) în sumă totală de 1 116 140 lei;
- donații financiare a 30 persoane fizice în sumă de 2 069 000 lei pentru 3 concurenți (PPȘ, PPPDA, PSRM);
- subvenții/transfer de pe contul unui partid politic în sumă de 530 000 lei (PL);
- donații materiale în sumă totală de 16 249, 39 lei, pentru 2 CE (PN, PPPDA).

²²

Raportul nr. 1 al Misiunii de Observare a Alegerilor Locale Noi din 20 mai 2018, pag. 30, Graf. 11
<https://bit.ly/2HNwLen>

Referindu-ne la norma legală privind plafonul donațiilor din partea persoanelor juridice, care nu poate depăși 100 de salarii medii pe economie pentru anul curent, în speță 615 000 lei, MO Promo-LEX constată depășirea acestuia din partea PSRM prin transferul sumei de 955 940 lei de pe contul curent al PSRM pe contul „Fond electoral”. Acest transfer poate fi calificat ca o donație din partea partidului (persoană juridică) și reprezintă depășirea plafonului donației din partea persoanei juridice în contul „Fond electoral” pentru o campanie electorală. Această situație urmează a fi analizată mai detaliat pentru evitarea sau prevenirea interpretărilor de orice gen a normei legale.

MO Promo-LEX amintește că potrivit art. 75 din Codul electoral, pentru încălcarea legislației electorale, CEC sau consiliul electoral de circumscripție poate aplica concurenților electorali un șir de sancțiuni²³.

De asemenea, reiterăm că prin transferul resurselor financiare din conturile partidelor în conturile Fond Electoral se evită publicarea donatorilor și identitatea acestora. MO Promo-LEX reiterează că practica dată poate fi utilizată drept o modalitate subtilă de a masca proveniența banilor și de a evita transparența, totodată controlul public cetățenesc ori controlul organelor de resort.

Conform analizei MO Promo-LEX, 2 concurenți electorali (PPȘ, PPPDA) au înregistrat donații cu indicele - “mari” – de la 75 mii până la 1 mln lei, din partea persoanelor fizice. Aceștia cad sub incidența pct. 20 din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale al CEC, în speță, sub necesitatea verificării de către Serviciul Fiscal de Stat (SFS) a provenienței contribuțiilor financiare virate concurenților electorali. Astfel, MO Promo-LEX, recomandă SFS să verifice originea donațiilor “mari”, iar autoritățile electorale – sesizarea Curții de Conturi întru efectuarea unui control a surselor de venit ale concurenților electorali vizați în aceste categorii de donații. (PPȘ – 15 donatori; PPPDA – 1 donator).

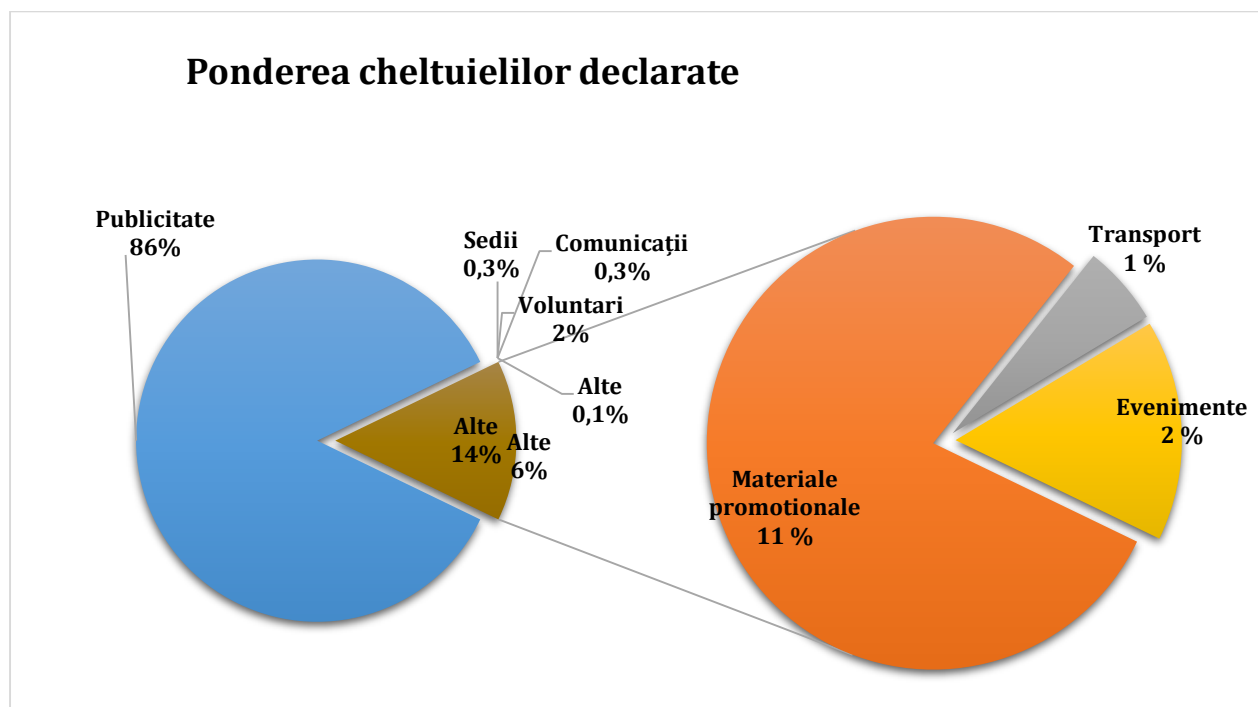
a) avertisment; b) anularea înregistrării grupului de inițiativă; c) intentarea procesului contravențional conform legislației; d) lipsirea de alocații de la bugetul de stat, ca sancțiune de bază sau complementară; e) solicitarea anulării înregistrării concurentului electoral.

(5) Anularea înregistrării se aplică la solicitarea Comisiei Electorale Centrale, iar în cazul alegerilor locale – și la solicitarea consiliului electoral de circumscripție, prin hotărâre judecătorească definitivă care constată: a) folosirea de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materiale nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral;

4.3.3. Cheltuielile declarate în rapoartele săptămânale

Potrivit rapoartelor financiare totalizatoare, ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate – 86%, pentru materiale promoționale – 11%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 2%, pentru utilizarea transportului au fost raportate 2% (A se vedea graf. 7).

Graficul nr. 7

a. Cheltuieli pentru organizare de întruniri și evenimente

Potrivit rapoartelor financiare, 2 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru organizare de întruniri și evenimente, în sumă de 78 494,21 lei: PPȘ – 67 494, 21 lei; PPPDA – 11 000 lei.

b. Cheltuieli de publicitate

Potrivit rapoartelor financiare, 5 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru publicitate în sumă de 2 977 606,15 lei: PPȘ – 1 555 144, 23 lei; PSRM – 949 872, 10 lei; PL – 371 186, 50 lei; PN – 84 676,32 lei, PPPDA – 16 727 lei. Pentru publicitate la TV a fost cheltuit un quantum total de 894 897,16 lei (PPȘ – 539 364,56 lei; PSRM – 344 205 lei; PPPDA – 11 327,60 lei). Pentru publicitate la radio – 296 926,68 lei (PPȘ – 67 884,57 lei; PSRM – 229 042,11 lei). Pentru publicitate electronică – 41 963,77 lei (PN – 28 000 lei, PSRM – 4013,77 lei, PL – 9 950 lei). Pentru panouri stradale PL – 310 379,6 lei). Pentru publicitate în presa scrisă – 489 550 lei (PPȘ – 241 000 lei; PSRM – 248 550 lei). Pentru alte platforme stradale și mobile – 69 462,04 lei (PL – 50 856,90 lei; PSRM – 13 205,14 lei; PPPDA – 5 400 lei).

c. Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit rapoartelor financiare, 5 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru materiale promoționale în sumă de 390 970 lei: PL – 157 500 lei; PPPDA – 132 800 lei; PPȘ – 50 690 lei; PSRM – 32 270 lei; PN – 17 710 lei.

d. Cheltuieli pentru transport de persoane și bunuri

Potrivit rapoartelor financiare, doar 2 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru deplasări în scop electoral în Republica Moldova, în sumă de 28 450 lei: PPȘ – 13 450 lei; PSRM – 15 000 lei.

e. Cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice

Potrivit rapoartelor financiare nici un concurent electoral nu a reflectat cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice.

k. Alte cheltuieli

Potrivit rapoartelor financiare, 5 CE au reflectat alte cheltuieli, în sumă de 547,5 lei: PPŞ – 232,50 lei; PN – 30 lei; PSRM – 188 lei; PPPDA – 67 lei; PL – 30 lei.

4.4. Cheltuielile concurenţilor electorali constatate de observatorii Promo-LEX şi nereflectate în rapoartele financiare

a) Cheltuieli pentru evenimente publice

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puţin 1 CE (PPŞ) a efectuat cheltuieli pentru organizarea a 3 concerte. Cel puţin 14 artiştii au fost implicaţi în concertele respective.

Cheltuielile pentru evenimente publice constau din mediatizarea în mass media şi din onorariile artiştilor, costurile de închiriere a spaţiului, scenă, sonorizare etc. Pentru calcularea cheltuielilor pentru evenimente/concerte electorale, a fost luată drept bază de calcul înmulţirea onorariului fiecărui artist (tariful de piaţă) care a evoluat pentru un anumit potenţial concurent la timpul de facto lucrat per eveniment.

PPŞ – 3 concerte (locaţiune T.N. Vasile Alecsandri - 1,5 ore), a evoluat Ion Suruceanu. În cadrul evenimentului “Vârsta de aur” – Chişinău, Filarmonica (3 ore) a evoluat Aura. Jora de Mijloc - locaţiune (aer liber - 2,3 ore) Brio Sonores, Igor Cuciuc, Ian Raiburg, Costi Burlacu şi Corina Țepeş, Olga Ciolacu şi formaţia Catharsis. Cheltuieli pentru materiale promoţionale (geci cu sigla Şor - minim 20 bucăţi; tricouri cu sigla Şor - minim 20 bucăţi; Baloane - minim 200 de bucăţi, (20 voluntari), spot 1, 30 min. focuri de artificii (cel puţin 1 min), 2 bannere cu sigla partidului 4 X 20 m2.

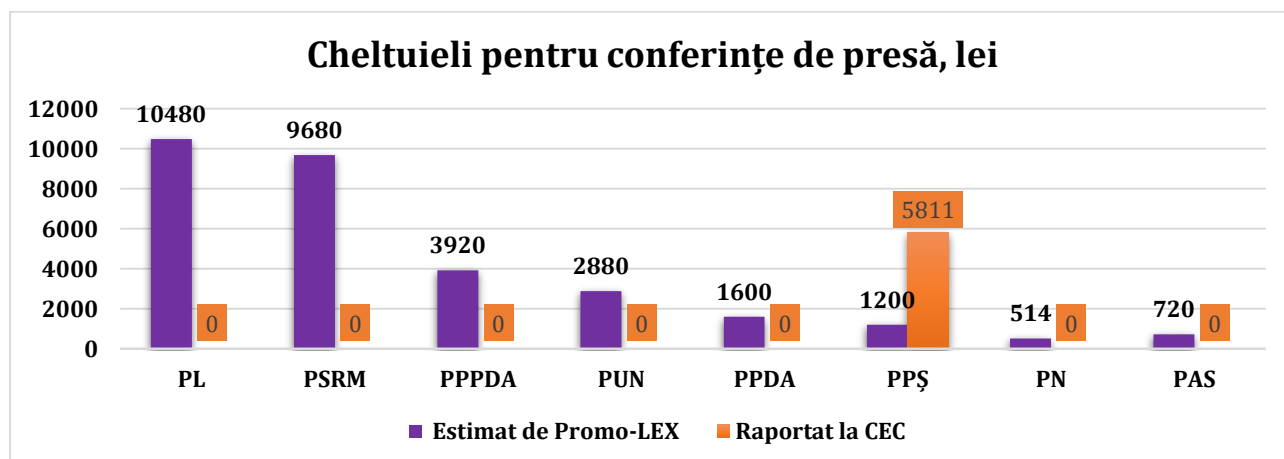
MO Promo-LEX a estimat un quantum de cel puţin 36 000 lei pentru prestaţiile artiştilor, cheltuieli pentru scena mobilă, inclusiv lumini, sonorizare – cel puţin 48 000 lei. Cheltuieli pentru focuri de artificii – cel puţin 1 500 lei. Cheltuieli pentru materiale promoţionale – 18 600 lei. Cheltuieli pentru spot “Jora de Mijloc” – cel puţin 10 000 lei. Cheltuieli total estimate – 122 100 lei.

MO Promo-LEX constată că, candidatul de la PPŞ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei a efectuat cheltuieli estimate de cel puţin 114 100 lei pentru concertul de lansare a candidatului, ceea ce indică depăşirea plafonului maxim stabilit pentru circumscripţia respectivă - 93 504,18 lei. Recunoaştem raportarea anumitor cheltuieli pentru acest concert în raportul PPŞ din 27 aprilie, însă acestea sunt simbolice, estimările minime indicând cheltuieli mult mai mari. Pe această cale Promo-LEX atenţionează autoritatea electorală despre această încălcare.

Conferinţe de presă aferente evenimentelor:

PUN – 2 (36 min) – cel puţin 2 880 lei , PPŞ – 1 (15 min) – cel puţin 1 200 lei, PAS – 1 (9 min) – cel puţin 720 lei; PL – 4 (131 min) – cel puţin 10 480 lei; PPPDA – 1 (49 min) – cel puţin 3 920 lei; PPDA – 1 (20 min) – cel puţin 1 600 lei; PSRM – 9 (121 min) – cel puţin 9 680 lei. Conform calculului MO Promo-LEX, suma totală estimată pentru cheltuieli pentru conferinţe de presă este de cel puţin – 30 480 lei. (A se vedea Graficul nr. 8)

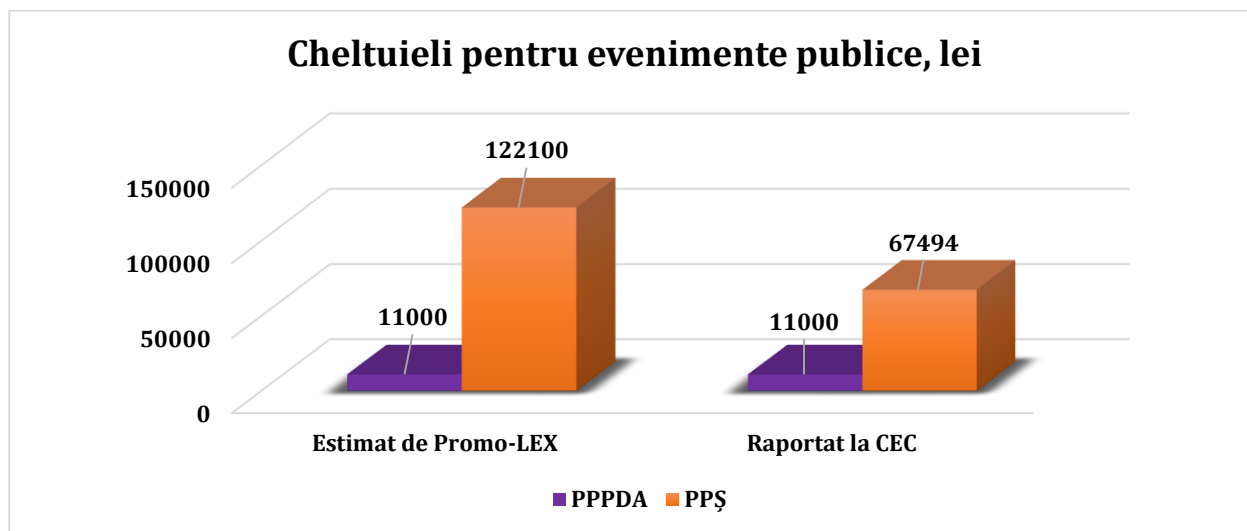
Graficul nr. 8

Alte cheltuieli aferente evenimentelor

Privitor la Arina Spătaru (PPPDA), observatorii Promo-LEX au raportat 220 de ghiveciuri cu flori. Au fost estimate cheltuieli de cel puțin 11 000 lei. PPPDA a raportat un cuantum de 11 000 lei în raportul la rubrica cheltuieli pentru *manifestații publice*, depus la 27 aprilie 2018 (A se vedea Graficul nr 9).

Graficul nr. 9

b) Cheltuieli pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor

MO Promo-LEX amintește că, potrivit art. 43, alin. (10) din Codul electoral, [...] toate acțiunile de voluntariat [...] în perioada campaniei electorale în favoarea candidatului sau concurentului electoral se evaluează de [...] către concurentul electoral și se indică obligatoriu în raportul financiar conform procedurii stabilite prin regulamentul aprobat de CEC²⁴.

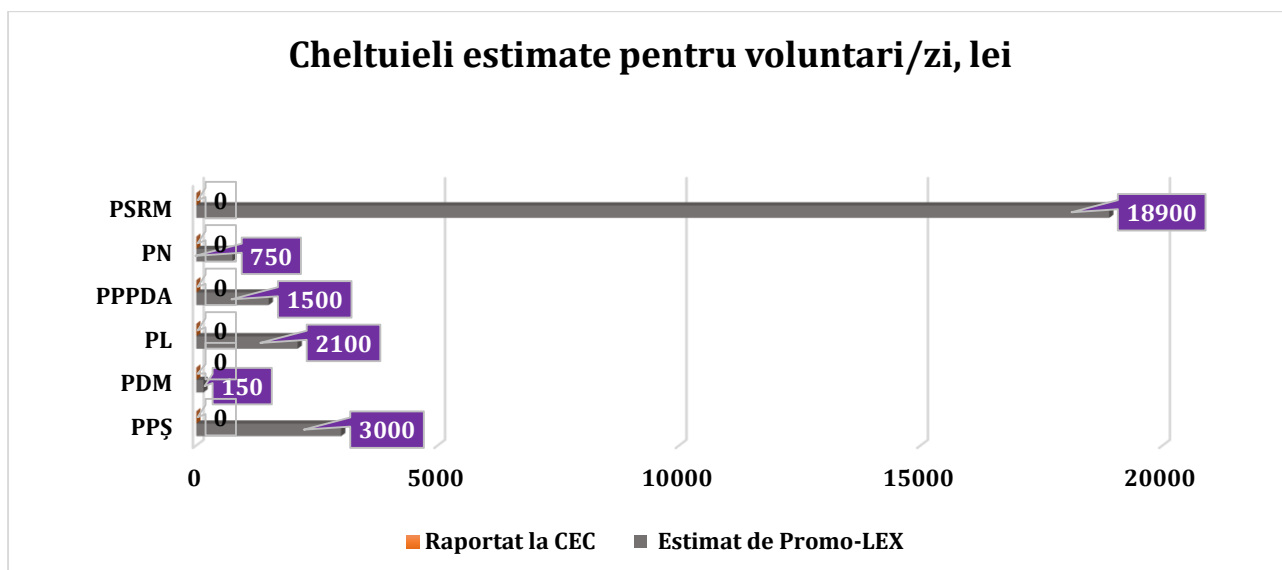
Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, nici un concurent electoral nu a declarat cheltuieli pentru o astfel de categorie, deși 6 din aceștia au implicat voluntari în primele 2 săptămâni de campanie electorală. De asemenea, nici un concurent electoral nu a declarat în raport aceste servicii în *lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii pe perioada electorală*, anexă la raport.

La estimarea cheltuielilor pentru recompensele voluntarilor, s-a luat drept bază de calcul nr. de voluntari ai fiecărui concurent înmulțit la recompensa minimă raportată de observatorii Promo-LEX. S-a raportat implicarea a cel puțin 176 voluntari în activitatea zilnică de agitație electorală a 6 CE și o recompensă de cel puțin 150 lei.

Astfel, în perioada vizată, pe parcursul campaniei PPŞ a implicat cel puțin 20 voluntari (MO Promo-LEX a estimat cheltuieli de cel puțin 3 000 lei/zi); PDM – cel puțin 1 voluntar (150 lei/zi), PL - 14 voluntari (2 100 lei/zi); PPPDA – 10 voluntari (1 500 lei/zi); PN – 5 voluntari (750 lei/zi); PSRM – 126 voluntari (18 900 lei/zi).

Conform estimărilor MOA Promo-LEX, suma totală estimată pentru recompense destinate celor 176 voluntari/agitatori pentru o zi de agitație electorală este de cel puțin 26 400 lei (A se vedea Graficul 10).

²⁴ Pct. 14¹ din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3352 din 4 mai 2015, stipulează că, concurenții electorali au obligația să indice în rapoartele financiare toate serviciile și acțiunile prevăzute la art. 382 alin. (7) din Codul electoral, care au fost prestate gratuit de persoane fizice și juridice, precum și toate acțiunile de voluntariat în perioada campaniei electorale în favoarea concurenților electorali. Procedura de evaluare a serviciilor și acțiunilor respective se stabilește de Comisia Electorală Centrală

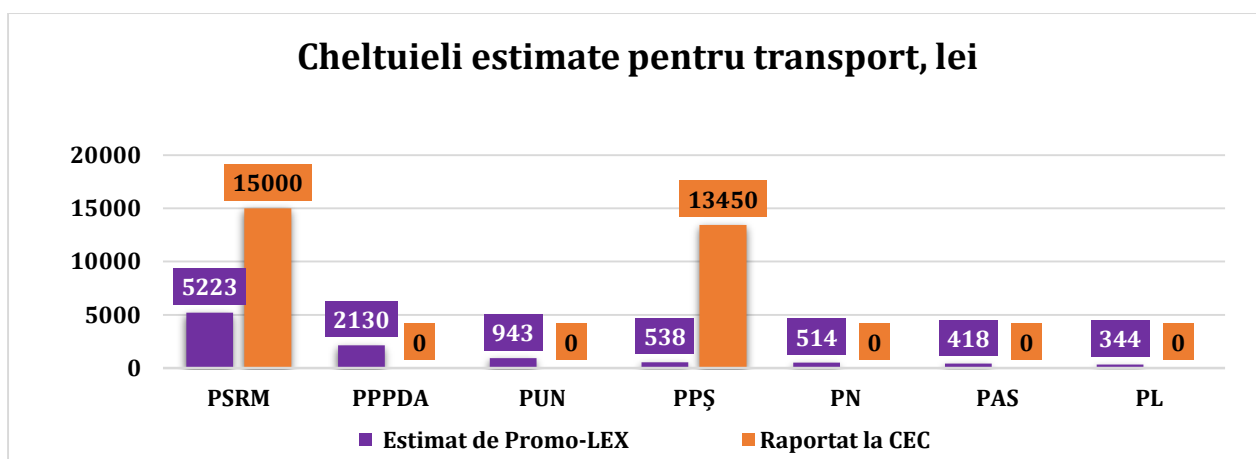

c) Cheltuieli de transport

Observatorii Promo-LEX au raportat utilizarea automobilelor în RM cu scop electoral de către cel puțin 6 CE. Doar 2 CE au indicat astfel de cheltuieli în rapoartele depuse la CEC. Din cei 7 CE, 5 CE (PUN, PAS, PL, PPPDA, PN) au omis să raporteze un cuantum de cel puțin 4 349 lei.

Formula de calcul utilizată reflectă înmulțirea unui mediu de consum de 9 l/100 km (automobil), 10 l/100 km (microbuz), 35 l/100 km (autocar) - înmulțit la distanța parcursă și înmulțit la prețul de combustibil de 16,6 lei (A se vedea Graficul nr. 11).

PUN – 943 lei (cel puțin 631 km); PPȘ – 538 lei (cel puțin 360 km); PAS – 418 lei (cel puțin 280 km); PL – 344 lei (cel puțin 230 km); PPPDA – 2 130 lei (cel puțin 1426 km); PN – 514 lei (cel puțin 344 km); PSRM – 5223 lei (cel puțin 3496 km).

d) Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, 5 CE au omis reflectarea anumitor cheltuieli pentru materiale promoționale în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale depuse la CEC. Suma totală estimată pentru cheltuieli de publicitate este de cel puțin 588 558 lei (A se vedea Graficul nr. 12)

Pentru calcularea cheltuielilor respective, a fost luată drept bază de calcul înmulțirea fiecărui tip de material promoțional raportat de observatorii Promo-LEX la prețurile minime sesizate pe piață.

Conform verificărilor observatorilor Promo-LEX, prețul minim pentru 1 unit. de geacă cu logo – 250 lei, prețul minim pentru 1 unit. de tricou imprimat – 150 lei, prețul minim pentru 1 unit. de balon imprimat – 3 lei, prețul minim pentru 1 unit. de banner 3x20m2 – 5000 lei, prețul minim lunar estimativ a unei unit. de poster format A3, hârtie lucioasă – 2,5 lei pentru un tiraj de 5 000; 1 unit. de calendar format A3 hârtie lucioasă color – 2,5 lei; a unei unit. de poster A4, hârtie mată – 0,5 lei pentru un tiraj de 15 000, costul unei broșuri/carte 110 pagini – 49,9 lei, costul unei unit. de ziar (8 pag.) – 1 leu la un tiraj 100 000 ex., costul unei unit. de pliant 21x20cm2 – 2 lei; 1 unit. de flyer pentru mâner, tir. 200000 ex., hârtie lucioasă – 2,5 lei; 1 unit. de pliant 2x1cm2 la un tir. 300 000ex. – 0,5 lei; 1 unit. de pliant 10x12cm2 la un tir. 50 000 ex. – 1 leu. 1 balon imprimat cu mesaj și logo – 2,5 lei, 1 magnet cu mesaj și logo – 3,5 lei, 1 flyer A5 – 0,5 lei, 1 abțibild 9x11,5cm2 – 3 lei, 1 spot de 30 sec – cel puțin 2 500 lei.

Privitor la PPS, observatorii Promo-LEX au raportat ziare de partid format A3, color - 8 pagini, EDITURA TIPAR SRL, comanda nr. 462 (rus), tiraj 90000 ex., ziare de partid format A3, color - 8 pagini, EDITURA TIPAR SRL, comanda nr. 461 (rom), tiraj 90000 ex.; 1 calendar mic color fără date tipografice, ambele achitate din fondul electoral conform ordinului de plată nr. 485 din 25.04.2018. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 180 000 lei.

Privitor la PL, observatorii Promo-LEX au raportat postere electorale format A 3, tipografia Sirius, contract nr. 22 din 17.04.2018. tiraj 10 000 ex.; Pliant A4 (2x1), color. Imprimat la „Tipografia-Sirius”, contract 22 din 17.04.2018. Tiraj 200 000 ex., MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 35 000 lei (poster A3) și 100 000 lei (pliant A4 2x1).

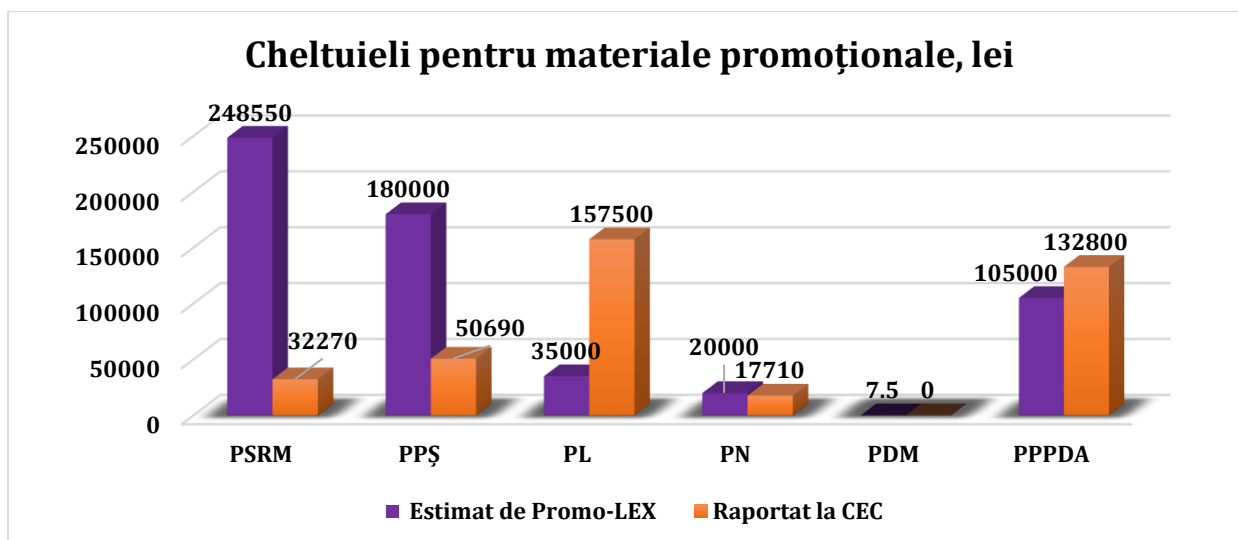
Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX au raportat ziare Jurnal (Ro/Rus), color, 4 file. Tipărit la tipografia Edit Tipar Grup SRL, comanda 438, tiraj 100 000 de fiecare, din 19.04.2018 achitat din fondul electoral; pliante A3 - tiraj 10 000 din 17.04.2018, Magnum&Co srl; pliante - invitații (10*15 cm, alb-negru) - Magnum&Co Srl, com 4, tiraj 5 000; MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 105 000 lei.

Privitor la PN, observatorii Promo-LEX au raportat chipiuri, scurte (câte 4 unit.), un spot 2 min. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 20 000 lei.

Privitor la PDM, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 postere A3 fără date tipografice. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 7,5 lei.

Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat postere - A4, color, comanda 0832, tipar Arva Color SRL, tiraj 1 000 exemplare; Ziarul Socialistii (Edit Tipar Grup SRL, comanda nr. 411, tiraj 10 000 ex., achitat din fondul electoral conform facturii nr. 1 din 12.04.2018); ziare, 12 foi, tipărit pe ambele părți, format A3, color, limba rusă și limba română, tipărit de Edit Tipar Grup SRL, com. nr. 403 - tiraj 20 000 exemplare (ro), com. nr. 404, tiraj 35 000 ex. (rus). Pliant A4 color, bilingv. Tipar Arva Color SRL, com. 0737, tiraj – 20 000 ex. Achitat din fondul electoral, conform facturii nr. 0839 din 19.04.2018. Pliant - invitație color - factura 0830 din 13.04.2018, Arva Color SRL, com. 0729, tiraj 1000 ex. Pliant A3, factura nr. 0832, 17.04.2018. Avar Color SRL, com. 0731, tiraj – 1 000. Hanorace - 12 unit., scurte fără mâneci – 68 unit., chipiuri – 60 unit. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 248 550 lei.

Graficul nr. 12

e) Cheltuieli de publicitate stradală și mobilă

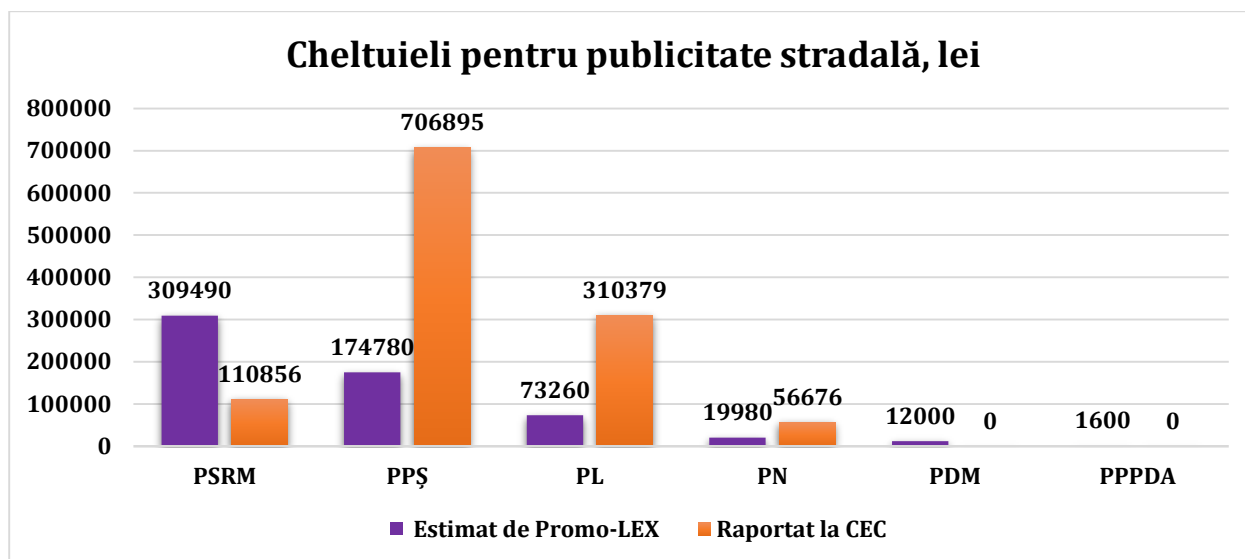
Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, cel puțin 5 concurenți (PSRM, PPȘ, PL, PPPDA, PN, PDM) au efectuat cheltuieli pentru panouri stradale.

Pentru estimarea cheltuielilor destinate panourilor stradale s-au efectuat verificări la valoarea de piață a prețurilor pentru diverse mostre de panouri. Astfel, prețul minim lunar estimativ pentru plasarea unui panou stradal 6 × 3 m² este de cel puțin 6 660 lei, a unui panou stradal 6 × 12 m² – de 10 100 lei, panou de 24 × 3 m² – de cel puțin 20 200 lei, a unui panou LED – de 7 770 lei, a unui panou stradal 3 × 2 m² – de cel puțin 4 000 lei, a unui banner 1,5 × 2 m² – de cel puțin 2 000 lei, 1 cort – 800 lei, 1 unit. de pancartă 30x90 cm² – 200 lei.

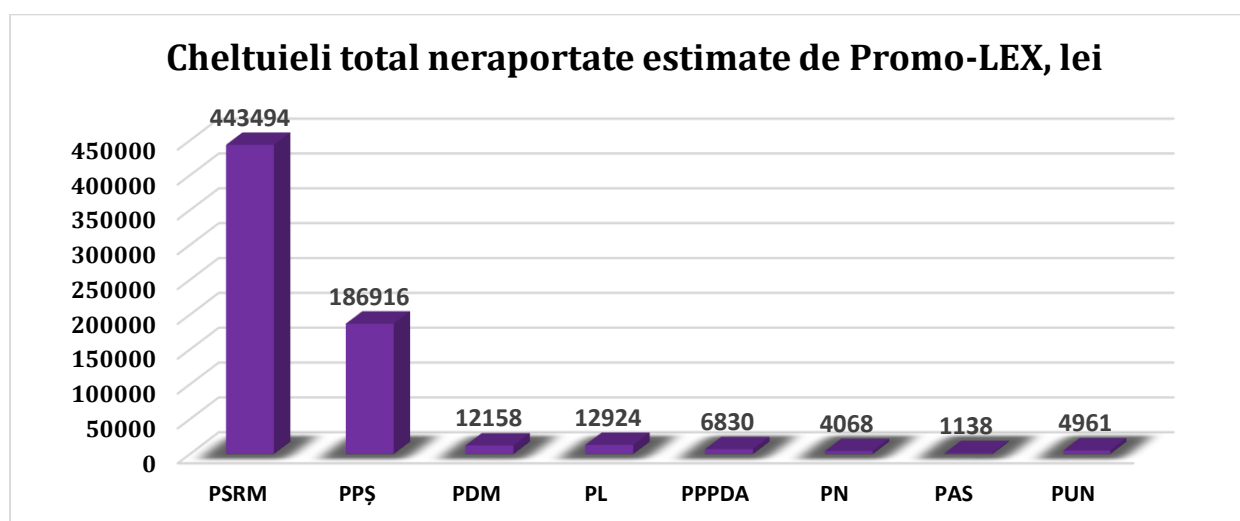
Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 18 unit. de billboard 6x3m², 26 unit. de billboard 3x2m², 28 pancarte 30x90cm²; 3 unit. panou LED 2x3m²; 1 unit. de panou stradal 3x12 m²; 1 unit. de panou 24x3m²; 28 unit. de cort; având cheltuieli estimative de cel puțin 309 490 lei. Privitor la PPȘ, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 2 unit. panou LED 2x3m²; billboard-uri 3x6 m² - 14 unit., 16 unit. 3x2m², 3 unit. de banner 2x4m², având cheltuieli estimative de 174 780 lei. Privitor la PL, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 11 unit. de billboard 6x3m², având cheltuieli estimative de 73 260 lei. Privitor la PN observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 unit. de billboard 6x3m², având cheltuieli estimative de 19 980 lei. Privitor la PDM, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 2 unit. de billboard 2x3m², 2 unit. de banner 2x3m² având cheltuieli estimative de 12 000 lei. Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 10 corturi, având cheltuieli estimative de 8 000 lei.

Conform estimărilor MO Promo-LEX, cheltuielile sunt următoarele: PSRM – 309 490 lei; PPȘ – 174 780 lei; PL – 73 260 lei; PPPDA – 8 000 lei; PN – 19 980 lei; PDM – 12 000 lei.;

Conform estimărilor MOA Promo-LEX, PSRM nu a reflectat cel puțin 198 634 lei, PPPDA – 1 600 lei, PDM – 12 000 lei (A se vedea Graficul nr. 13).

În concluzie, MO Promo-LEX, constată că, pentru perioada 13 – 27 aprilie 2018, un număr de 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală. Suma totală estimată, neraportată este de cel puțin 672 489 lei (A se vedea Graficul nr. 14)

V. DISCURS CARE INSTIGĂ LA URĂ ȘI DISCRIMINARE

În perioada 18 aprilie – 1 mai 2018, MO Promo-LEX a continuat monitorizarea cazurilor de discurs instigator la ură și discriminare în mesajele concurenților, precum și discursurile sexiste și alte forme de intoleranță manifestate public. Reieșind din informațiile colectate, au fost constatate cel puțin 7 cazuri în care concurenții electorali au fost ținta unor astfel de mesaje și două cazuri în care concurenții au generat aceste discursuri.

Vorbind despre concurenți care au fost afectați de diferite forme de intoleranță, avem în vedere 4 politicieni. Cel mai afectat de mesaje care instigă la ură și discriminare este candidatul PPPDA la funcția de primar general al Chișinăului – Andrei Năstase (4 cazuri din 7), urmat de Valeriu Munteanu, Ion Ceban și Silvia Radu (câte 1 caz fiecare).

De cealaltă parte, Valeriu Munteanu – candidatul PL la funcția de primar general al mun. Chișinău, a utilizat în 2 cazuri discursuri ce instigă la ură și promovează stereotipurile legate de vârstă.

5.1. Formele monitorizate de intoleranță

Potrivit articolului 3 (5) al Legii cu privire la libertatea de exprimare, garanțiile privind libertatea de exprimare nu se extind asupra discursurilor care incită la ură sau la violență.²⁵ Subsecvent, formele de exprimare, care cad sub incidența discursului care incită la ură, stabilite de articolul 2 și 3 (3-5), sunt interzise de lege.

Legea cu privire la asigurarea egalității reglementează o altă formă interzisă de exprimare – instigarea la discriminare, care potrivit articolului 2 al Legii reprezintă orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege.²⁶

Pe lângă discursul care incită la ură și instigare la discriminare, Promo-LEX a monitorizat discursurile sexiste și alte forme de intoleranță manifestate public.

5.2. Persoane vizate în mesaje care instigă la ură și discriminare

În contextul alegerilor locale noi din 20 Mai 2018, Promo-LEX a înregistrat mai multe mesaje care conțin diverse forme de intoleranță manifestate public, discurs care instigă la ură și discriminare față de concurenții electorali sau politicieni ce-i sprijină pe aceștia.

Pe data de 24 aprilie 2018, portalul www.moldovandream.com a publicat articolul²⁷ "Andrei Năstase la spitalul de psihiatrie din Costiujeni: lângă voi mă simt ca acasă" care promovează prejudecățile legate de persoanele cu dizabilități psiho-sociale în încercarea de a prezenta candidatul PPPDA Andrei Năstase într-un mod defavorabil.

La data de 26 aprilie 2018, portalul www.deschide.md a publicat articolul: "De ce candidatul liberal Munteanu reacționează ulcerat. Contribuții la o viitoare fișă clinică". Autorul face referire la prejudecăți legate de persoanele cu dizabilități psiho-sociale, încercând în așa fel să pună într-o lumină defavorabilă candidatul PL la Primăria Capitalei – Valeriu Munteanu. Încă din titlu autorul impune ideea că modul în care se exprimă Valeriu Munteanu ar reprezenta o contribuție la o "fișă clinică", iar la sfârșitul textului explică: "Am putea, la o adică, lua la puricat comunicatele sale de presă (care funcționează, întrebați și la Costiujeni, și ca excelente fișe clinice, devoalând o grămadă de chestii peste bunul strict de transmis);" făcând legătura cu spitalul psihiatric situat în or. Codru, strada Costiujeni.

La data de 26 aprilie 2018, pe pagina Partidului Socialiștilor a fost publicat articolul intitulat: "Bogdan Țîrdea: Cine dintre candidați a luptat cu tarifele și cine a avut de câștigat din ele?"²⁸ În articol este citat deputatul PSRM Bogdan Țîrdea, potrivit căruia Silvia Radu s-a născut la Hîncești, însă se vrea la Chișinău. La fel, Bogdan Țîrdea menționează că Andrei Năstase s-a născut în satul Măndrești, în

²⁵ [Legea Nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare](#)

²⁶ [Legea Nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității](#)

²⁷ <https://moldovandream.com/2018/04/24/andrei-nastase-la-spitalul-de-psihiatrie-din-costiujeni-langa-voi-ma-simt-ca-acasa/>

²⁸ <http://socialistii.md/russkij-bogdan-cyrdja-kto-borolsja-s-tarifami-a-kto-nazhivalsja-na-nih/>

contextul în care candidează la Primăria mun. Chișinău. Mesajele sugerează ideea că candidații care provin din alte localități decât mun. Chișinău, ar avea mai puțină legitimitate pentru a candida la Primăria capitalei. Diferențierea candidaților după criteriul regiunii geografice de proveniență promovează prejudecăți care defavorizează candidații, care provin din afara mun. Chișinău.

În perioada de monitorizare, Promo-LEX atestă intensificarea publicării știrilor false, care conțin diverse mesaje manipulatorii la adresa unor concurenți electorali. Multe din acestea nu conțin expres manifestări ale intoleranței și promovează doar unele informații false, fie cu caracter defăimător. Totuși unele știri conțin discurs care predispune spre promovarea prejudecăților față de anumite grupuri sociale. Portalul www.stiripespuse.com a publicat pe data de 27 aprilie 2018 un articol în care a fost vizat Andrei Năstase, intitulat: "Andrei Năstase după întrevvedere cu Abdullah Elam Karim: Sunt gata să dau arabilor Chișinăul în arendă pentru 50 de ani!".²⁹

Articolul conține informații false despre o presupusă înțelegere a candidatului Andrei Năstase cu reprezentanții Emiratelor Arabe Unite. Articolul face referire la prejudecăți și clișee legate de religie și rasă, insinuând că în Chișinău și suburbii vor fi construite Moschei și vor fi aduși 30 000 de musulmani. Aceste informații reprezintă o încercare de a stimula stereotipurile legate de religia islamică, musulmani și arabi. Similar, în campania prezidențială din 2016, una din știrile false a fost legată de 30 000 de sirieni pe care Moldova ar fi urmat să-i primească, fiind pe larg mediatizată și care a defavorizat-o pe Maia Sandu.

Portalul www.presaindependentia.wordpress.com a publicat pe 27 aprilie 2017 un articol intitulat "Interviu cu preotul din sat la Năstase: „A fost un mic diavol! Bine că a plecat de la noi, din Mândrești”"³⁰ în care, de asemenea, este vizat Andrei Năstase. Acesta conține informații denigratoare la adresa lui Andrei Năstase.

5.3. Candidații care au utilizat mesaje care instigă la ură și discriminare

La data de 18 aprilie 2018, candidatul PL Valeriu Munteanu a publicat pe blogul său www.munteanu.md un articol³¹ în care instigă la ură față de vorbitorii de limbă rusă. Valeriu Munteanu promovează mesaje de intoleranță față de acest grup de persoane, prezentând-i drept un pericol pentru Chișinău și chișinăuieni: "*Funcționarii din Primăria Chișinău vor fi înlocuiți cu rusofoni. Rusofonii vor putea să lucreze la Primărie și chiar să fie „nacialnici”, cum le place dâșilor, fără a fi nevoiți să învețe limba română, din moment ce rusa va fi oficială.*" La fel, în articol autorul face referire la locuitorii regiunii transnistrene: "*Separatiștii nu cunosc însă limba română și pentru aceasta se va oficializa limba rusă, pentru a li se face loc dâșilor în administrație, ca să fie „nacialnici”. Primăria Chișinău în planul Binomului este un laborator de încercare pentru funcționarea „Statutului special”. Pentru aceasta candidatul-ievure Ceban a primit ordin să oficializeze la Primărie limba ocupantului.*" Articolul reprezintă instigare la discriminare atât față de etnicii ruși, vorbitorii de limbă rusă și locuitorii regiunii transnistrene, cât și față de candidatul PSRM Ion Ceban, ca presupus promotor al intereselor acestor grupuri de persoane.

Pe data de 20 aprilie 2018, pe pagina Partidului Liberal a fost publicată o știre³² intitulată: "*Valeriu Munteanu: „Dinozaurul” Voronin mă atacă în numele Binomului Plahotniuc-Dodon.*" Reieșind din știrea publicată, candidatul Valeriu Munteanu îl numește pe Vladimir Voronin în mai multe rânduri "dinozaur" făcând referire la vârsta acestuia. Acest discurs promovează stereotipurile legate de vârstă.

²⁹ <https://stiripespuse.com/2018/04/27/andrei-nastase-dupa-intrevedera-cu-abdullah-elam-karim-sunt-gata-sa-dau-arabilor-chisinaul-in-arenda-pentru-50-de-ani/>

³⁰ <https://presaindependentia.wordpress.com/2018/04/27/interviu-cu-preotul-din-sat-la-nastase-a-fost-un-mic-diavol-bine-ca-a-plecat-de-la-noi-din-mandresti/>

³¹ <http://munteanu.md/blog/ceban-vrea-sa-aduca-doar-rusofoni-la-primaria-chisinau>

³² <http://www.pl.md/libview.php?l=ro&idc=78&id=7201&t=/Presa/tiri/Valeriu-Munteanu-Dinozaurul-Voronin-ma-ataca-in-numele-Binomului-Plahotniuc-Dodon>

VI. INFORMARE ȘI EDUCAȚIE CIVICĂ

MO Promo-LEX constată un interes sporit din partea radiodifuzorilor pentru campania electorală din 20 mai 2018. Circa 40,82% (40 din 98) dintre instituțiile audiovizualului au declarat că vor reflecta campania electorală, dintre care 19 au declarat că vor organiza dezbateri electorale.

6.1. Reflectarea campaniei pentru alegerile locale noi

Potrivit informației Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA)³³, la începutul campaniei electorale au fost înregistrate 98 de declarații ale instituțiilor audiovizualului (TV – 50, Radio – 48) privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din 20 mai 2018.

Dintre acestea, 40 (40,82%) au declarat că vor reflecta campania electorală, dintre care: 22 posturi de televiziune și 18 posturi de radio, iar 58 de instituții audiovizuale au declarat că nu vor reflecta campania electorală (TV – 28, Radio – 30). Nu au prezentat declarațiile privind reflectarea / nereflectarea campaniei electorale 8 posturi de televiziune și 6 posturi de radio.

Este de menționat că următorii radiodifuzori au declarat că vor organiza dezbateri electorale:

- Posturi TV: „Moldova-1”, „TV8”, „TV Elita”, „BTV”, „Moldova-2”, „10 TV”, „PRO TV CHIȘINĂU” și „Jurnal TV”.
- Posturi de radio: „Radio Moldova”, „Radio Poli Disc – Новое Радио”, „Radio 7/ Радио 7”, „Jurnal FM”, „AQUARELLE-FM”, „RETRO FM”, „Radio Alla”, „Radio Chișinău”, „Radio Moldova Tineret” și „Național FM Cultural”.

³³ Decizia CCA nr. 10/59 din 17 aprilie 2018. [http://cca.md/files/D.%2010-59%20%20-%20Cu%20privire%20la%20aprobarea%20declarațiilor%20de%20reflectare%20a%20campaniei%20electorale.\(r\).docx.pdf](http://cca.md/files/D.%2010-59%20%20-%20Cu%20privire%20la%20aprobarea%20declarațiilor%20de%20reflectare%20a%20campaniei%20electorale.(r).docx.pdf)

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Revizuirea prevederilor art. 52, alin. (3) și (8) din Codul electoral în vederea nuanțării cazurilor ce pot fi interpretate drept încălcare a legislației din perspectiva implicării persoanelor străine, a imaginii acestora, a organizațiilor de peste hotare și imaginii acestora.

Comisiei Electorale Centrale și organelor electorale inferioare

1. Asigurarea unui acces uniform a observatorilor la documentația electorală, prin respectarea legislației privind drepturile și obligațiile observatorilor.

2. Modificarea Regulamentelor CEC prin introducerea expresă a dreptului observatorilor de a realiza fotocopii de pe toată documentația electorală, cu respectarea legislației privind protecția datelor cu caracter personal.

3. Asigurarea unei informări suficiente privind dinamica datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor. Gestionarea RSA în regim de transparență.

4. Monitorizarea și implicarea, în caz de necesitate, în procesul de transmitere a listelor de la instanțele de judecată către registratori, după validarea rezultatelor alegerilor locale din 20 mai 2018.

5. Monitorizarea cazurilor de utilizare a discursului instigator la ură de către concurenți și elaborarea de propuneri de modificări ale legislației ce ar sancționa comportamentul respectiv al concurenților, precum și al instituțiilor media.

6. Sesizarea SFS în privința donațiilor în numerar ce depășesc 75 000 lei.

7. Verificarea tranzacțiilor financiare de pe contul curent al partidelor pe contul fond electoral astfel încât acestea să se încadreze în normele legale

Consiliului Coordonator al Audiovizualului

1. Monitorizarea de către CCA atât a instituțiilor audiovizualului care au declarat că vor reflecta desfășurarea campaniei, cât și a celor care au declarat că nu vor reflecta campania electorală, pe întreaga durată a acesteia.

Concurenților electorali

1. O atenție sporită acordată respectării prevederilor statutare în condițiile activității electorale.

2. Desfășurarea mai detaliată a informației din rapoartele financiare privind contractele de achiziționare a materialelor promoționale și poligrafice, publicitate TV, radio, presa scrisă, a locațiunii spațiilor astfel încât să fie posibilă recunoașterea acestora în rapoarte.

3. Raportarea serviciilor prestate de voluntari în raportul depus la CEC în lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări, servicii, estimate la prețul de piață.

LISTA DE ABREVIERI

alin. – aliniat
ANI – Autoritatea Națională pentru Integritate
APL - administrația publică locală
art. – articolul
BESV – birou electoral al secției de votare
c. – comuna
CEC - Comisia Electorală Centrală
CECE - Consiliul electoral al circumscripției electorale
CECEM - Consiliul electoral al circumscripției electorale municipale Chișinău
CI - candidat independent
com. - comanda
dl - domnul
FE – formular de eveniment
FV – formular de vizită
lit. - litera
m² - metru pătrat
MO - Misiune de observare
mun. - municipiu
nr. - număr
or. - oraș
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/BIDDO - Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL - observator pe termen lung
OTS - observator pe termen scurt
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
pct. - punct
PDM - Partidul Democrat din Moldova
PL – Partidul Liberal
PN - Partidul Politic Partidul Nostru
PNL – Partidul Național Liberal
PPCNM – Partidul Politic "Casa Noastră Moldova"
PPDA – Partidul Politic "Democrația Acasă"
PPEM – Partidul Popular European din Moldova
PPPDA - Partidul Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"
PPRM - Partidul Popular din Republica Moldova
PRSM – Partidul Ruso-Slavean din Moldova
PPȘ – Partidul Politic "Șor"
PSP – Partidul Politic "Partidul Societății Progresiste"
PSRM - Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
r. – raion
RFE – Registrul Funcționarilor Electorali
RM – Republica Moldova
s. - sat
SV - secție/secții de votare
tir. - tiraj
TV - televiziune
UAT - unitate administrativ-teritorială
unit. - unitate
USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

Anexa 1. Prezentarea datelor privind rolul organelor centrale/locale ale partidelor în desemnarea candidaților (în baza proceselor-verbale depuse la CECE și a Statutelor)

Nr.	Candidat/Partid politic³⁴	Organul central sau teritorial al partidului prin sesiunea căruia a fost desemnat candidatul, conform Procesului-verbal prezentat la CECE	Organul central sau teritorial al partidului prin sesiunea căruia trebuie să fie candidatul, conform Statutului
mun. Chișinău			
1.	Vasile Costiuc / PPDA	Consiliul Politic Național al Partidului Politic „Democrația Acasă”	Biroul Permanent Central Nu este prevăzut expres în atribuțiile vreunei organizații, dar putem deduce prin cumularea următoarelor prevederi: Art. 55 lit. e) – Consiliul politic teritorial al mun. Chișinău "Propune spre aprobare / modificare Biroului Permanent Central, listele candidaților în alegerile locale la funcția de consilier municipal inclusiv candidatul la funcția de Primar General" și Art. 92 lit. o) – Biroul Permanent Național " Îndeplinește orice alte atribuții prevăzute în prezentul Statut" ³⁵ .
2.	Andrei Năstase / PPPDA	Biroul Politic al Partidului Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"	Biroul Politic Permanent "în baza propunerilor organizațiilor teritoriale din sectoarele municipiului Chișinău, întocmește, aprobă și modifică lista candidaților din numele Partidului la funcții de consilieri municipali, Primar general și viceprimari ai municipiului Chișinău" ³⁶
3.	Alexandr Roșco / PPCNM	Biroul Permanent Central al Partidului Politic „Casa Noastră-Moldova”	Biroul Permanent Central "desemnează candidatul la funcția de primar general al municipiului Chișinău la propunerea Consiliului Politic teritorial al mun. Chișinău" ³⁷
4.	Reghina Apostolova / PPȘ	Biroul permanent central al Partidului Șal	Biroul permanent central "aprobă/modifică listele de candidați la funcțiile de consilieri în consiliile locale de nivelul întâi și doi și candidații la funcțiile de primari" ³⁸

³⁴ Sunt analizate datele doar în baza dosarelor concurenților desemnați de partide.

³⁵ Statutul PPDA <http://p-da.md/docx/STATUTUL.pdf>

³⁶ Statutul PPPDA art. 50 lit. j) <http://www.e-democracy.md/files/parties/pppda-statute-2017-ro.pdf>

³⁷ Statutul PPCNM, pct. 4.80.14. <http://www.e-democracy.md/files/parties/pcnm-statute-2008-ro.pdf>

³⁸ Statutul PPȘ, art. 34 alin. (9), lit. q) <http://www.e-democracy.md/files/parties/ps-statute-2016-ro.pdf>

5.	Valeriu Munteanu / PL	Biroul Politic al Partidului Liberal	Consiliul Republican "aprobă, la propunerea Biroului Politic, candidaturile la funcții în stat (Președinte al Parlamentului Republicii Moldova, Președinte al Republicii Moldova, Prim-ministru al Republicii Moldova, Primar General al municipiului Chișinău); ³⁹ "
6.	Ion Ceban / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetului Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale" ⁴⁰
7.	Victor Strătilă / PVE	Biroul permanent al Partidului Politic „Partidul Verde Ecologist"	Biroului permanent "desemnează candidatul la funcția de Primar General al municipiului Chișinău la propunerea Consiliului teritorial al mun. Chișinău" ⁴¹
8.	Alexandra Can / PNL	Biroul permanent central al Partidului Național Liberal	Biroul permanent central "aprobă candidatura Partidului pentru funcția de Primar General al Chișinăului" ⁴²
9.	Maxim Braila / PPRM	Biroul permanent central al Partidului Popular din Republica Moldova	Biroul permanent central "desemnează candidatul la funcția de primar general al municipiului Chișinău și Consiliului municipal la propunerea Consiliului Politic teritorial al mun. Chișinău" ⁴³
10.	Mîțu Alexandru / PRSM	Consiliul Național al Partidului Ruso-Slavean din Moldova	Biroul Politic Nu este prevăzut expres, dar la art. 47 este stabilit că Consiliul organizației teritoriale înaintează spre aprobare Biroului Politic ⁴⁴ candidaturile pentru funcții electivă în UAT de nivelul II
11.	Constantin Codreanu / PUN	Biroul Politic Republican al Partidului Unității Naționale	Biroul Politic Republican "aprobă și înaintează la comisiile electorale de circumscripție lista consilierilor municipali și a candidaturilor la funcția de Primar General al municipiului" ⁴⁵

³⁹ Statutul PL, art. 53 lit. o) <http://pl.md/slidepageview.php?l=ro&idc=629&t=/Documente/Statutul-PL&>

⁴⁰ Statutul PSRM pct. 4.25. lit. h) <http://socialistii.md/despre-partid/ustav-partii/>

⁴¹ Statutul PVE pct. 11.4.27. lit. l)

http://www.greenparty.md/index.php?option=com_content&view=article&id=106&Itemid=121&lang=ro

⁴² Statutul PNL, art. 62. http://pnl.md/?page_id=1412

⁴³ Statutul PPRM pct. 4.76. lit. m) <http://www.pprm.md/index.php?view=page&id=20>

⁴⁴ Statutul PRSM (varianta rusă) <http://prsm.md/ustav/>

⁴⁵ Statutul PUN <http://www.e-democracy.md/files/parties/dreapta-statute-2016-ro.pdf>

mun. Bălți			
12.	Arina Spătaru / PPPDA	Consiliul Organizației Teritoriale Bălți a Partidului Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"	Consiliul organizației teritoriale "aprobă/modifică, la propunerea Biroului Politic al organizației, listele candidaților din numele Partidului pentru funcțiile de primari și consilieri în cadrul autorităților publice locale de nivelul întâi și doi, care vor participa la alegeri locale" ⁴⁶
13.	Alexandr Usatîi / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic "Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetului Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale"
14.	Pavel Verejanu / PPȘ	Biroului Permanent Central al Partidului Politic "ȘOR"	Biroul permanent central "aprobă/modifică listele de candidați la funcțiile de consilieri în consiliile locale de nivelul întâi și doi și candidații la funcțiile de primari"
15.	Nicolai Grigorișin / PN	Consiliul Național al Partidului Politic "Partidul Nostru"	Consiliul Național "aprobă și modifică candidaturi la funcții electivă în cadrul organelor administrației publice centrale și organelor de administrație publică locală a Republicii Moldova" ⁴⁷
16.	Sergiu Burlacu / PUN	Biroul Politic al organizației teritoriale din mun. Bălți a Partidului Unității Naționale	Biroul Politic Teritorial "înaintează către circumscripțiile electorale listele de candidați aprobați de Adunările Generale ale Organizațiilor Primare pentru funcțiile de consilieri locali sau primari"
17.	Simion Guțu / PAS	Consiliul Politic Național al Partidului Politic "Partidul Acțiune și Solidaritate"	Consiliul Politic Național "modifică/aprobă candidații / lista candidaților pentru alegerile locale la nivel de unitate administrativ-teritorială de nivelul al doilea și în UTA Găgăuzia (consilieri raionali, consilieri locali ai municipiilor Chișinău și Bălți, deputați în Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, primar al municipiului Bălți, primar general al municipiului Chișinău, Guvernator al UTA Găgăuzia)" ⁴⁸

⁴⁶ Statut PPPDA art. 33.3. lit. d) <http://www.e-democracy.md/files/parties/pppda-statute-2017-ro.pdf>

⁴⁷ Statutul PN pct. 5.15. <http://pnru.md/md/informatie-partid/ustav/>

⁴⁸ Statut PAS art. 58 lit. f) <http://unpaspentru.md/wp-content/uploads/2018/04/Statut-final-MinisterulJustitiei-Actualizat.pdf>

18.	Oleg Topolnițchi / PRSM	Consiliul Național al Partidului Ruso-Slavean din Moldova	Biroul Politic Nu este prevăzut expres, dar la art. 47 este stabilit că Consiliul organizației teritoriale înaintea spre aprobare Biroului Politic candidaturile pentru funcții electiv în UAT de nivelul II
c. Leușeni, r. Hîncești			
19.	Ion Dragan / PDM	Biroul executiv al organizației raionale Hîncești a Partidului Democrat din Moldova	Biroul Executiv al Consiliului raional "aprobă și modifică după consultarea cu Consiliul Politic Național listele candidaților la funcțiile de primari și consilieri la toate nivelurile, prezintă materialele respective comisiilor de circumscripție" ⁴⁹
20.	Ion Bujeac / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic "Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetul Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale"
s. Nemțeni, r. Hîncești			
21.	Maria Ghițu / PDM	Biroul executiv al organizației raionale Hîncești a Partidului Democrat din Moldova	Biroul Executiv al Consiliului raional "aprobă și modifică după consultarea cu Consiliul Politic Național listele candidaților la funcțiile de primari și consilieri la toate nivelurile, prezintă materialele respective comisiilor de circumscripție"
22.	Timofei Șindilă / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic "Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetului Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale"
c. Jora de Mijloc, r. Orhei			
23.	Terentii Lucia / PDM	Biroul executiv al organizației raionale Orhei a Partidului Democrat din Moldova	Biroul Executiv al Consiliului raional "aprobă și modifică, după consultarea cu Consiliul Politic Național, listele candidaților la funcțiile de primari și consilieri la toate nivelurile, prezintă materialele respective comisiilor de circumscripție"
24.	Tauber Marina / PPȘ	Biroul Permanent Central al Partidului Politic "ȘOR"	Biroul permanent central "aprobă/modifică listele de candidați la funcțiile de consilieri în consiliile locale de

⁴⁹ Statutul PDM art. 53, alin. (2), lit. g) <http://www.pdm.md/ro/statut/>

			nivelul întâi și doi și candidații la funcțiile de primari"
25.	Serghei Moroza / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic "Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetul Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale"
c. Volovița, r. Soroca			
26.	Ghenadie Nitrean / PDM	Biroul Organizației Teritoriale Soroca al Partidului Democrat din Moldova	Biroul Executiv al Consiliului raional "aprobă și modifică, după consultarea cu Consiliul Politic Național, listele candidaților la funcțiile de primari și consilieri la toate nivelurile, prezintă materialele respective comisiilor de circumscripție"
27.	Alexandru Cerchez / PSRM	Comitetul Executiv Politic al Partidului Politic "Partidul Socialiștilor din Republica Moldova"	Comitetul Executiv Politic "împreună cu organizațiile teritoriale de partid examinează și aprobă listele de candidați în cadrul alegerilor locale"
c. Pîrlița, r. Ungheni			
28.	Stanislav Babuțac / PDM	Biroul Executiv Raional Ungheni al Partidului Democrat din Moldova	Biroul Executiv al Consiliului raional "aprobă și modifică, după consultarea cu Consiliul Politic Național, listele candidaților la funcțiile de primari și consilieri la toate nivelurile, prezintă materialele respective comisiilor de circumscripție"
29.	Galina Andriuța / PPPDA	Organizația Locală din comuna Pîrlița a Partidului Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"	Consiliul organizației teritoriale "aprobă/modifică, la propunerea Biroului Politic al organizației, listele candidaților din numele Partidului pentru funcțiile de primari și consilieri în cadrul autorităților publice locale de nivelul întâi și doi, care vor participa la alegeri locale"

HOTĂRÎRE

cu privire la stabilirea drepturilor de acces a aplicației „Anticamera on-line” pentru membrii Comisiei Electorale Centrale

În temeiul art.18 alin.(2), art.19 alin.(4) din Codul electoral nr.1381/1997 și pct.25 lit.g) din Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr.137/2006,

Comisia Electorală Centrală **hotărăște:**

1. Se stabilește că membrii Comisiei Electorale Centrale au dreptul de a lua cunoștință în mod fizic de toate documentele și materialele Comisiei, inclusiv și de dreptul de acces de operator a conținutului Aplicației „Anticamera on-line”, ce reprezintă o resursă informațională specializată care asigură un flux organizat și unitar al circuitului electronic al documentelor de intrare și ieșire în cadrul Comisiei Electorale Centrale.
2. Președintele Comisiei dna Alina Russu va întreprinde toate măsurile necesare pentru a asigura realizarea drepturilor membrilor Comisiei Electorale Centrale în scopul utilizării Aplicației „Anticamera on-line”.
3. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data adoptării, se publică pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președintele Comisiei Electorale Centrale

Secretarul Comisiei Electorale Centrale

Nr.____

Chișinău, ____ aprilie 2018

Inițiatori/autori:

Membri CEC: *Vasile Gafton, Sergiu Gurduza, Vladimir Șarban*

PROIECT

HOTĂRÎRE
pentru modificarea și completarea Regulamentului
privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora

În scopul corelării cadrului normativ existent cu noile circumstanțe și realități electorale în partea ce ține de drepturile și statutul observatorilor, în temeiul art.18 alin.(2), art.22 alin.(1) lit. c) și art.68 din Codul electoral nr.1381/1997,

Comisia Electorală Centrală **hotărăște:**

1. Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr.332/2006, se modifică și se completează după cum urmează:

1) la pct. 18, textul „- să obțină copii de pe procesele-verbale ale organului electoral” se substituie cu textul „- să obțină copii **și/sau să poată efectua fotocopii de pe toate actele și documentele deținute de organul electoral**”;

2) la pct.19, după textul „- să respecte prevederile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal” se introduce textul cu următorul conținut:

„- să asigure confidențialitatea și conformitatea prelucrării datelor cu caracter personal la care are acces, să nu utilizeze și prelucreze datele cu caracter personal în alte scopuri decât cele prevăzute de legislație, precum și să nu dezvăluie informația de care a luat cunoștință pe parcursul activității în calitate de observator”.

2. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data adoptării, se publică pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președintele Comisiei Electorale Centrale

Secretarul Comisiei Electorale Centrale

Nr.____

Chișinău, ____ aprilie 2018

Anexa 4. Număr de alegători în listele electorale de bază

Unitatea administrativ-teritorială	Număr alegători în liste electorale de bază
Sectorul Botanica	136.595
Sectorul Buiucani	91.250
Sectorul Centru	71.916
Sectorul Ciocana	95.212
Sectorul Rîșcani	118.389
Suburbii	118.263
Total mun. Chișinău	631.625
mun. Bălți	104.412
c. Leușeni, r. Hîncești	1.857
s. Nemțeni, r. Hîncești	1.487
c. Jora de Mijloc, r. Orhei	3.277
c. Volovița, r. Soroca	1.642
c. Pîrlița, r. Ungheni	4.375
TOTAL	748.675

Anexa 5. Diferențe între datele RSA și listele electorale de bază

Tabelul nr. 5.1. Dinamica numărului de alegători în mun. Chișinău

Sursa	Data	Numărul de alegători	Diferența RSA/Liste electorale
Registrul de stat al alegătorilor ⁵⁰	13 septembrie 2016	643 186	- 18 713
Alegători în listele electorale de bază ⁵¹	8 octombrie 2016	624 473	
Registrul de stat al alegătorilor ⁵²	1 septembrie 2017	647 203	- 17 368
Alegători în listele electorale de bază ⁵³	3 noiembrie 2017	629 835	
Registrul de stat al alegătorilor ⁵⁴	31 martie 2018	632 450	- 825
Alegători în listele electorale de bază ⁵⁵	26 aprilie 2018	631 625	

Tabelul nr. 5.2. Dinamica numărului de alegători în mun. Bălți

Sursa	Data	Numărul de alegători	Diferența RSA/Liste electorale
Registrul de stat al alegătorilor ⁵⁶	13 septembrie 2016	108 783	- 4 214
Alegători în listele electorale de bază ⁵⁷	8 octombrie 2016	104 569	
Registrul de stat al alegătorilor ⁵⁸	31 martie 2018	105 291	- 879
Alegători în listele electorale de bază ⁵⁹	26 aprilie 2018	104 412	

⁵⁰ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=17752&l=ro>

⁵¹ <http://www.cec.md/r/procese-verbale/prezidentiale2016/>

⁵² <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=20576&l=ro>

⁵³ file:///C:/Users/Promolex%201/Downloads/public_publications_20031781_md_hot_nr.pdf

⁵⁴ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=21770&l=ro>

⁵⁵ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=21945&l=ro>

⁵⁶ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=17752&l=ro>

⁵⁷ <http://www.cec.md/r/procese-verbale/prezidentiale2016/>

⁵⁸ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=21770&l=ro>

⁵⁹ <http://cec.md/index.php?pag=news&id=1042&rid=21945&l=ro>